

CLDP

COMMERCIAL LAW DEVELOPMENT PROGRAM

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
Кантон Сарајево
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ И СПОРТА

ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIKARSKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZICKEKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA SKLADATELJA
GLAZBENIH STVARALACA

ПРИРУЧНИК ИЗ АУТОРСКОГ ПРАВА

Босна и Херцеговина,
© АМУС 2014 сва права задржана

ПРИРУЧНИК ИЗ АУТОРСКОГ ПРАВА

Уредник издања
Мирза Хајрић

Ауторски тим АМУС Стручне службе
Леа Шкрбо, Сабина Хајрудиновић, Игор Кучиновић и Сањин Џонлић

Реализацију овог пројекта омогућили су
CLDP и Министарство културе и спорта кантона Сарајево

ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIČKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIČKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA SKLADATELJA
GLAZBENIH STVARALACA

ПРИРУЧНИК ИЗ АУТОРСКОГ ПРАВА

Поштовани читаоци,

Пред Вама се налази Приручник из ауторског права којег је, уз подршку Програма помоћи Одјела за развој тржишног права Министарства финансија и трговине САД-а, CLDP и Министарства културе и спорта Кантона Сарајево, припремила Стручна служба АМУС-а.

АМУС је организација која се као заступник музичких аутора у БиХ налази на „првој линији фронта“ борбе за поштовање ауторских права. У неку руку, овај се Приручник може доимати и као наш вид самоодбране.

Међутим, сасвим довољан разлог за ово издање је чињеница да је последња слична брошура у БиХ објављена, и то у лимитираном тиражу, прије четири године. Наша свакодневница је да ауторима, корисницима музике те представницима надлежних институција за provedбу закона појашњавамо овдје објашњене појмове и дефиниције. Веома често корисницима и ауторима приближавамо праксу у сусједним те европске стандарде у земљама ширег окружења. То је овдје у најкраћем формату представљено.

2010. године су објављени нови закони из области интелектуалног власништва у БиХ и од тада је АМУС једина колективна организација која је испунила услове и Рјешењем Института за интелектуално власништво БиХ добила дозволу за колективно остваривање музичких ауторских права.

У том смислу, у име аутора које заступамо, осјећамо и одговорност и потребу јачања свијести о ауторским правима у бх. јавности. Јер, боље разумијевање обавезе у вези с ауторским правима значи и бољитак за наше чланове и ширу заједницу.

На крају, БиХ је европска земља са највећим процентом пиратства. АМУС овим пројектом указује на ту поражавајућу чињеницу за наше друштво, те диже глас да се то почне мијењати набоље и позива друга удружења и организације умјетника, те надлежне институције да нам се у том апелу придруже.

Садржај овог штампаног материјала је свима доступан и путем наше веб странице www.amus.ba

Един Дервишхалидовић
предсједник Скупштине АМУС-а

ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIČKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIČKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA SKLADATELJA
GLAZBENIH STVARALACA

САДРЖАЈ

1. Увод	8
2. Међународно уређење ауторског права и сродних права	9
а. Бернска конвенција за заштиту књижевних и умјетничких дјела	10
б. Универзална конвенција о ауторском праву	11
ц. Римска конвенција	11
д. Свјетска организација за интелектуално власништво	12
3. Закон о ауторским и сродним правима	15
4. Шта је уређено законом?	16
5. Шта је ауторско дјело?	16
6. Састојци дјела	18
7. Збирке	18
8. Шта није ауторскоправно заштићено?	19
9. Ко је носитељ ауторског права?	20
10. Коаутори	20
11. Аутори спојених дјела	21
12. Која ауторска права остварују аутори?	21
13. Шта су друга права аутора?	26
14. Право на накнаду за давање на кориштење	26
15. Право слијеђења	27
16. Право на накнаду за приватну и другу властиту употребу	28
а. Репрографска права	29
17. Право приступа и предаје дјела	29
18. Садржајна ограничења ауторског права	30
19. Законска лиценца	30
20. Слободна употреба	31
21. Привремено репродуцирање	31
22. Употреба дјела у циљу информирања јавности	31
23. Употреба дјела за потребе наставе	32

24. Репродуцирање за приватну и другу личну употребу	32
25. Цитати	33
26. Употреба дјела на јавним изложбама или аукцијама ауторских дјела	34
27. Слободна прерада дјела	34
28. Употреба базе података	34
29. Употреба дјела трајно смјештених на јавним мјестима	35
30. Службени поступци	35
31. Временско ограничење ауторског права	35
32. Ауторско право у правном промету	36
33. Легитимација	36
34. Заштита оригинала ауторског дјела	37
35. Ауторско уговорно право	37
36. Ништавност појединих одредби у преносу	39
37. Форма уговора	40
38. Ауторска накнада	40
39. Евиденција прихода и добити	41
40. Раскид уговора	41
41. Право покајања	42
42. Уговор о извођењу	43
а. Обавезе корисника	43
б. Раскид уговора	43
43. Уговор о стварању дјела по наруџби	43
44. Ауторско дјело створено у радном односу	44
а. Претпоставка преноса права на послодавца	44
45. Аудиовизуелна дјела	45
46. Шта су сродна права?	46
а. Извођачи	46
б. Предмет заштите	47
в. Субјект права	47

©		
©		
©		
©		
©		
©		
©	г. Која су морална права извођача?	47
©	д. Која су имовинска права извођача?	47
	е. Накнада	48
©	47. Пренос права на филмског продуцента	48
©	48. Извођење остварено у радном односу	48
©	49. Трајање права	48
©	50. Како се остварују ауторска и сродна права?	48
	Кривично-правна заштита ауторског и сродних права укључена је у БиХ закон:	
©	а. Судска заштита	50
6	б. Накнада штете	51
	в. Пенал	51
©	г. Нематеријала штета	51
	д. Привремене мјере	51
©	е. Осигурање доказа	53
©	51. Мјере за осигурање заштите права	54
	52. Депоновање и евиденција ауторских дјела	54
©	53. Прекршајна заштита	56
	54. Инспекцијски надзор	56
©	55. Закон о колективном остваривању ауторског и сродних права	57
©	56. Шта се уређује законом?	57
©	57. Шта је колективно остваривање ауторског и сродних права?	58
	58. Шта су послови колективног остваривања права?	58
©	59. Обавезно колективно остваривање	59
	60. Облик колективне организације	60
©	61. Стандарди пословања колективне организације	60
©	62. Правни основ за колективно остваривање	61

63. Давање дозволе и контрола над радом колективне организације	62
64. Процес издавања дозволе	62
65. Асоцијација композитора – музичких стваралаца АМУС	63
66. Однос колективне организације према ауторима	65
67. Чланство у колективној организацији	65
68. Забрана изузимања дјела	65
69. Претпоставка колективног остваривања	66
70. Посебни случајеви расподеле накнада	66
71. Однос колективне организације и корисника	67
72. Тарифа и колективни уговор	67
73. Колективни уговор	68
74. Репрезентативно удружење	68
75. Поступак закључења колективног уговора	69
76. Обавезе корисника	70
77. Обавезе закључења уговора о кориштењу дјела	70
78. Обавеза корисника да извјештава колективну организацију	70
79. Обавезе особа која плаћају накнаду на основу других права аутора	71
80. Обавезе колективне организације	72
81. Недискриминација корисника	72
82. Обавеза давања података на увид	72
83. Рјешавање тарифних спорова између колективне организације и корисника	72
84. Вијеће за ауторско право	72
85. Медијација	73
86. Полиција и Инспекције за надзор тржишта	73

УВОД

Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине усвојила је у првој половини 2010. године квалитетан сет закона из области интелектуалног власништва БиХ. То је круна напора Института за интелектуално власништво БиХ на модернизацији правне структуре у нашој земљи у овој области. У оквиру тог сета су и два закона којима се уређује подручје ауторског и сродних права, чиме је на темељит начин уређена ова специфична правна материја. Чињеница да имамо два Закона, Закон о ауторском и сродним правима те Закон о колективном остваривању ауторског и сродних права је показатељ колико пажње и важности Законодавац (ПСБиХ) даје овом питању. Закони су ступили на снагу 11.08.2010. године.

- Закон о ауторским и сродним правима, („Службени гласник БиХ”, број 63/10) којим се уређује подручје ауторског права, сродних права, колективно остваривање и заштиту тих права и односе који садрже међународне елементе.
- Закон о колективном остваривању ауторског и сродних права, (Службени гласник БиХ, бр. 63/10) којим се уређује само један од начина остваривања ових права, колективно остваривање права које се врши путем колективних организација.

Законом из 2002. године извршено је дјелимично усклађивање са Споразумом о трговачкоправним аспектима права интелектуалног власништва (TRIPS Споразумом), Свјетске трговачке организације (WTO) али, не и са Директивама Европске уније (Acquis communautaire). Тек нам је потписивањем Уговора о стабилизацији и придруживању (САА) са Европском унијом (ЕУ) 16.06.2008. године и настојањем БиХ да започне све процесе на путу према остваривању услова за пуноправно чланство у ЕУ, прихватање Acquis-а постала и обавеза.

Такођер, једна од области а на које се у развијеним западним државама Европе и свијета данас обраћа највећа пажња јесте управо подручје интелектуалног власништва, које обухвата и ауторско и сродна права. То

је видљиво у броју директива ЕУ које су се почеле доносити још од 1991. године као и у међународним уговорима у оквиру WTO и Свјетске организације за интелектуално власништво (WIPO).

Ниво заштите коју ти акти данас пружају носиоцима права интелектуалног власништва било је потребно на одговарајући начин уградити у законодавство БиХ, како би се тиме испуниле све преузете обавезе и омогућило да држава несметано крене даље на путу свог развоја.

Модернизација правног система била је потребна и због тога што је развој нових технологија и облика кориштења ауторских дјела у последњој декади добро пољуљао односе између носилаца права и корисника предмета заштите, те истовремено омогућио и нове начине масовног незаконитог кориштења ауторских дјела и предмета сродних права путем дигиталне технологије и интернета.

Ови закони су, у извјесној мјери, и одговор на глобални изазов којем су ауторско и сродна права данас изложени.

МЕЂУНАРОДНО УРЕЂЕЊЕ АУТОРСКОГ ПРАВА И СРОДНИХ ПРАВА

Уз почетак успоставе правила, правне регулативе, те касније и доношење Закона о ауторском и сродним правима крајем прошлог вијека, временом је дошло и до низа међународних докумената који обавезују земље потписнице. Њихов настанак био је потребан због тога што су књижевна и умјетничка дјела настала у једној земљи често занимљива и корисницима у другим земљама. У свим се земљама издају преводи књижевних дјела, изводе се музичка и позоришна дјела страних аутора и увозе филмови. Будући да закони о ауторском праву вриједе само на територији државе у којој су донесени, поставило се питање како заштитити ауторска дјела од недопуштеног кориштења изван граница државе.

У нашој јавности па и у стручним круговима, овај је процес испочетка, из разумљивих разлога узрокованих ратним стањем те постратном обновом и консолидацијом друштва, прошао без уобичајених реакција.

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

10

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

Али, добро је имати у виду документе који су у том периоду донесени а даље ћемо се укратко подсјетити и на међународне темеље ауторскоправне заштите који су усаглашавани на бројним дипломатским конференцијама.

Ратифициране међународне конвенције и уговори у подручју ауторског и сродних права:

- Конвенција о оснивању Свјетске организације за интелектуално власништво (WIPO) (01.03.1992)
- Бернска конвенција за заштиту књижевних и умјетничких дјела (01.03.1992)
- Конвенција у вези са дистрибуцијом програма путем сигнала који се преноси сателитом (01.03.1992)
- Универзална конвенција о ауторском праву (01.03.1992)
- Конвенција о заштити произвођача фонограма од неовлаштеност умножавања њихових фонограма (25.05.2009)
- Конвенција о заштити умјетника извођача, произвођача фонограма и организација за радио-дифузију (25.05.2009)
- WIPO Уговор о ауторском праву (WCT) (25.11.2009)
- WIPO Уговор о извођењима и фонограмима (WPPT) (25.11.2009) у БиХ

БЕРНСКА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ КЊИЖЕВНИХ И УМЈЕТНИЧКИХ ДЈЕЛА

Године 1886. на дипломатској конференцији у Берну потписана је Конвенција о стварању међународне уније за заштиту књижевних и умјетничких дјела. Послије позната као Бернска конвенција за заштиту књижевних и умјетничких дјела, ступила је на снагу 1887. године. С временом је доживјела више ревизија које су потврђене на дипломатским конференцијама одржанима у Берлину 1908., Риму 1928., Брухеллесу 1948., Стокхолму 1967. и Паризу 1971. Данас је сједиште Уније у Свјетској организацији за интелектуално власништво (WIPO) у Женеви.

Бернска је конвенција први мултилатерални међународни уговор о ауторском праву, који страним ауторима осигурава национални третман уз поштовање минималних конвенцијских моралних и имовинских права. Ауторско право стиче се стварањем дјела и за његово

признавање није потребно испунити никакве формалне увјете. Конвенција предвиђа необавезни општи рок заштите дјела за ауторова живота и 50 година после смрти. Данас Бернска унија има 167 чланица међу којима је и Босна и Херцеговина.

УНИВЕРЗАЛНА КОНВЕНЦИЈА О АУТОРСКОМ ПРАВУ

Совјетски Савез и САД, нису биле потписнице Бернске конвенције па је UNESCO педесетих година прошлога стољећа пришао изради међународне конвенције која би могла задовољити државе које нису везане одредбама Бернске конвенције. Универзална конвенција о ауторском праву потписана је у Женеви 1952. године, а у Паризу је 1971. усвојена ревизија.

Као формалну обавезу Конвенција тражи отискивање знака © (copyright) на публикацији уз податак о носиоцу права и години првог издања. Минимално трајање заштите дјела јест за ауторова живота и 25 година после смрти.

РИМСКА КОНВЕНЦИЈА

Међународна конвенција за заштиту умјетника извођача, произвођача фонограма и организација за радиодифузију, позната као Римска конвенција, по граду у којему је усвојена 1961. године, први је мултилатерални међународни уговор о сродним правима, тј. о правима извођача, произвођача звучних снимки и организација за радиодифузију за њихово извођење односно снимке. Могу јој приступити све државе везане одредбама Бернске или Универзалне конвенције.

У складу с одредбама Римске конвенције заштита сродних права не утиче на ауторска права нити их може мијењати. Као и Бернска конвенција, она гарантује и национални третман, тј. страним држављанима осигурава се једнак третман као властитим држављанима. Ознака „х“ и година прве објаве снимке (фонограмска година) на звучним снимкама значе да је снимка међународно заштићена.

СВЈЕТСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНО ВЛАСНИШТВО – WIPO

Једна од најзначајнијих међународних организација које дјелују у подручју ауторског права, али и индустријског власништва, јест Свјетска организација за интелектуално власништво (World Intellectual Property Organisation - WIPO). Сврха јој је да на међународном нивоу усклађује законске прописе о ауторском праву како би се олакшао извоз технологије у земље у развоју и тако помогло њиховом развоју, да промовише развој ефикасних мјера за заштиту интелектуалног власништва, обавља административне послове везане уз примјену Бернске конвенције, потиче израду и доношење међународних уговора о интелектуалном власништву, те пружа правне и техничке савјете државама чланицама.

Најновија европска Директива о колективном управљању ауторским и сродним правима и издавању дозвола важећих у више земаља за интернетско кориштење музичким дјелима на унутрашњем тржишту Европски Парламент је 04.02.2014. године изгласао нову Директиву о колективном остваривању ауторских и сродних права те мулти-територијалном лиценцирању музичких дјела за онлине кориштење.

Циљ Директиве је осигуравање правилног функционисања управљања ауторским и сродним правима од стране организација за колективно остваривање права као и већу транспарентност пословања. Самим тим организације за колективно остваривање ауторских права у европском окружењу ће предвидјети системе који ће члановима организација за колективно остваривање права омогућити остваривање чланских права учествовањем у поступку одлучивања у тим организацијама те осигурати висок стандард финансијског управљања прикупљеним приходима, што није увијек био случај у свим европским земљама а донедавно није био ни у БиХ.

Директива се састоји од два дијела: први дио се посебно бави уређивањем правила пословања организације за колективно остваривање права; док је други дио посвећен лиценцирању за он-лине кориштење ауторских дјела како би се осигурало да европски правни оквир за ауторско право постане прикладан за кориштење у дигиталном окружењу.

Циљ је да се "мулти-територијалним" лиценцама за онлине музику потстакне већа прекогранична доступност садржаја, посебно кроз приступ преко интернета.

Поштивањем одредаба ове Директиве требала би се осигурати неопходан квалитет прекограничних услуга које пружају организације за колективно остваривање права, посебно у смислу транспарентности репертоара дјела који се заступа и правилности финансијских токова повезаних с кориштењем права. Такођер, намјера ове Директиве је и утврдити оквир за лакше добровољно обједињавање музичких репертоара и права смањујући тако број одобрења која су кориснику потребна за пружање услуга које укључују више репертоара на више државних подручја. Тим би се одредбама организацији за колективно остваривање права требало омогућити да од друге организације тражи да заступа њен репертоар у више држава ако сама не може или не жели задовољити захтјеве.

Требала би постојати обавеза према организацији којој је упућен захтјев, под условом да она већ окупља репертоар и нуди или издаје одобрења за више државних подручја, да прихвати захтјев организације која је упутила захтјев. Развој законитих интернетских музичких услуга широм Уније такођер би требао придонијети борби против интернетског кршења ауторског права.

Како би била у могућности да издаје одобрења за интернетска права на музичка дјела за више државних подручја организација за колективно остваривање права мора испуњавати одређене стандарде:

- Да организација за колективно остваривање права која издаје одобрења за интернетска права на музичка дјела за више државних подручја има довољан капацитет за ефикасну и транспарентну електронску обраду података потребних за вођење таквих одобрења, као и за утврђивање репертоара и праћење његовог кориштења, издавање рачуна корисницима, прикупљање прихода од права и расподјелу износа који припадају носиоцима права (Члан 24);
- Да пружаоцима интернетских услуга, носитељима права чија права заступа и другим организацијама за колективно

остваривање права електронским путем и на прописно образложен захтјев пружа ажуриране информације које омогућавају утврђивање интернетског музичког репертоара који заступа (Члан 25);

- Да има спремне поступке којима омогућава носиоцима права, другим организацијама за колективно остваривање права и пружаоцима интернетских услуга да затраже исправак података из пописа увјета ако ти носитељи права, организације за колективно остваривање права и пружаоци интернетских услуга на темељу оправданих доказа сматрају да су ти подаци или информације нетачни кад је ријеч о интернетским правима на музичка дјела (Члан 26);
- Да без одгоде издаје тачан рачун пружаоцу интернетских услуга након што се пријави стварно кориштење интернетских права на то музичко дјело (Члан 27);
- Да тачно и без одгоде након што је пријављено стварно кориштење, осим ако то није могуће због разлога који се могу приписати пружаоцу интернетских услуга расподељује износе који припадају носиоцима права (Члан 28).

14

Организације за колективно остваривање права требале би имати и могућност електронске обраде уписивања радова и одобрења за управљање правима.

Одредбе Директиве не захтијевају да државе чланице успоставе систем претходног одобрења за издавање одобрења за интернетска права на музичка дјела за више државних подручја. Међутим неопходно је да државе чланице осигурају да одређено надлежно тијело надзире усклађеност организација за колективно остваривање с одредбама државног закона донесеног у складу са захтјевима из Директиве.

Обједињавање различитих музичких репертоара за издавање одобрења за кориштење на више државних подручја олакшава поступак издавања одобрења и, чинећи све репертоаре доступним на тржишту за издавање одобрења за више државних подручја, јача културну разноликост и доприноси смањењу броја трансакција које мора обавити пружалац услуга на интернету како би понудио те услуге. Што значи да ће поступак

издавања одобрења, када и ако се овај систем успостави, увелико бити поједностављен и исплатив односно цјеновно приступачнији.

Пратећи ток трендова и развој електронске трговине омогућит ће пружаоцима услуга да корисницима пруже шири спектар услуга и већи избор што је самим тим од значаја и носитељима права обзиром да ће се њихова дјела чешће користити, а за што ће наравно и остварити одговарајућу накнаду за кориштење њихових права.

ЗАКОН О АУТОРСКОМ И СРОДНИМ ПРАВИМА

(»Службени гласник БиХ«, број 63/10)

Главни циљ новог Закона о ауторском и сродним правима је усклађивање прописа БиХ са правним поретком ЕУ (ACQUIS) и са важећим међународним конвенцијама и уговорима које је ратифицирала БиХ: Бернска конвенција о заштити књижевних и умјетничких дјела, Међународна конвенција за заштиту умјетника извођача, произвођача фонограма и организација за радиодифузију (Римска конвенција), Конвенција о заштити произвођача фонограма од невлаштеног умножавања њихових фонограма (Фонограмска конвенција), Конвенција о дистрибуцији сигнала путем сателита (Сателитска конвенција), WIPO Уговор о ауторском праву (WCT3), WIPO Уговор о изведбама и фонограмима (WPPT4), и са STO - TRIPS Споразумом.

Закон је усклађен и са сљедећим Директивама ЕУ:

- Директива о правној заштити рачунарских програма, Директива Вијећа 91/250/ЕЕЦ од 14. маја 1991.
- Директива о праву давања у закуп и на послугу и о одређеним правима умножавања у подручју интелектуалног власништва, 92/100/ЕЕЦ од 19. новембра 1992. и кодифицирана верзија 2006/115/ЕЦ од 12. децембра 2006.
- Директива о координацији одређених правила ауторског и сродних права која се примјењују на сателитско емитирање и кабловско реемитовање, 93/83/ЕЕЦ од 27. септембра 1993.
- Директива о усклађивању рокова трајања ауторског и сродних права 93/98/ЕЕЦ од 29. октобра 1992. и кодифицирана верзија 2006/116/ЕЦ од 12. децембра 2006.

- Директива о правној заштити база података, Директива 96/9/ЕЦ од 11. марта 1996.
- Директива о усклађивању одређених аспеката ауторског и сродних права у информатичком друштву, 2001/29/ЕЦ од 22. маја 2001.
- Директива о праву препродаје у корист аутора оригиналног примјерка дјела, 2001/84/ЕЦ од 27. септембра 2001.
- Директива о провођењу права интелектуалног власништва, 2004/48/ЕЦ од 29. априла 2004.
- Директива о року трајања ауторског и одређених сродних права, 2006/116/ЕЦ од 12. децембра 2006.

ШТА ЈЕ УРЕЂЕНО ЗАКОНОМ?

Закон о ауторском и сродним правима уређује право аутора на њиховим дјелима из подручја књижевности, науке и умјетности (ауторско право), права извођача, произвођача фонограма, филмских продуцената, организација за радиодифузију, издавача и произвођача база података на њиховим извођењима, фонограмима, видеограмима, емисијама и базама података (сродна права), индивидуално остваривање ауторског права и сродних права, заштиту ауторског права и сродних права и подручје примјене.

У општим одредбама уређују се и неке од најбитнијих законских дефиниција које се примјењују на цијели закон као што је »објављивање«, »издавање«, »јавност«, на начин како је то уређено у модерном, компаративном законодавству. Тако, »објављивање« значи да је ауторско дјело или предмет сродног права први пута постало доступно јавности, уз одобрење овлаштене особе. »Јаван« и »јавност« значе већи број особа које нису међусобно повезане родбинском везом или другим личним везама, а »издавање« значи да је довољан број израђених примјерака ауторског дјела или предмета сродног права с дозволом овлаштене особе понуђен јавности, или стављен у промет.

ШТА ЈЕ АУТОРСКО ДЈЕЛО?

Ауторско дјело је индивидуална духовна творевина из подручја књижевности, науке и умјетности без обзира на врсту, начин и облик

изражавања. Ауторско дјело је одређено као оригинална, индивидуална духовна творевина аутора, изражена у одређеној форми, без обзира на његову умјетничку, научну или другу вриједност, његову намјену, садржину и начин испољавања. Законом је прихваћен концепт ауторског дјела који представља спој форме и идеје, док сама идеја, поступци, методе рада, математички концепти, службени текстови из подручја законодавства, управе и судства као и њихове збирке које су објављене ради службеног информисања јавности дневне новости и друге вијести које имају карактер обичне медијске информације не могу бити предмет заштите.

Оригиналност у смислу ауторског права не захтијева апсолутну новост, већ се тражи тзв. субјективна оригиналност, односно новост у субјективном смислу. Дјело се сматра субјективно оригиналним ако аутор не опонаша друго њему познато дјело.

Уколико оригиналност одређеног ауторског дјела буде доведена у питање, коначни суд о томе да ли се нешто сматра ауторским дјелом дат ће надлежни суд.

Законом су побројане појединачне типичне категорије ауторских дјела, као што су:

- писана дјела (књижевни текстови, студије, приручници, чланци и остали написи, као и рачунарски програми),
- говорна дјела (говори, предавања, проповиједи и друга дјела исте природе),
- драмска, драмско-музичка и луткарска дјела, кореографска и пантомимска дјела,
- музичка дјела с ријечима или без ријечи,
- аудиовизуелна дјела (филмска дјела и дјела створена на начин сличан филмском стварању),
- дјела ликовних умјетности (цртежи, слике, графике, кипови и друга дјела исте природе),
- дјела архитектуре (скице, планови, нацрти и изграђени објекти),
- дјела свих грана примијењених умјетности, графичког и индустријског обликовања,

- фотографска дјела и дјела произведена поступком сличним фотографском, картографска дјела, презентације ауторско и сродна права научне, образовне или техничке природе (техничке скице, планови, графикони, формулари, експертизе, налази вјештака, презентације у пластичном облику и друга дјела исте природе).

Плагијат није ауторско дјело и не може се штитити ауторским правом. Такођер, у ауторска дјела се убрајају и дјела изведена из већ постојећих дјела, тзв. прераде. Прераде укључују пријевове, прилагођавања (адаптације) и музичке обраде, музичке аранжмане и друге прераде које представљају индивидуалну духовну творевину а код којих остаје сачуван идентитет изворнога дјела.

Заштита ових дјела нема утицаја на право аутора изворног дјела али је за прераду заштићеног ауторског дјела потребно допуштење аутора изворнога дјела.

Заштита обухвата сваку могућу трансформацију изворног дјела, која представља самосталну духовну творевину, уз изричиту напомену да се таквим трансформацијама никако не смије задирати у права аутора изворног дјела.

18

САСТОЈЦИ ДЈЕЛА

Ако представљају индивидуалне духовне творевине, као самостално дјело заштићени су састојци дјела као што је оснута дјела, незавршено дјело, наслов дјела и други састојци дјела.

Под другим састојцима дјела обухваћени су сви могући елементи ауторског дјела, који се могу појавити као стваралачки резултат на путу до завршеног ауторског дјела, од првих покушаја, скица, цртежа, биљешки и слично (што је обухваћено појмом „оснута дјела“), наравно, уз изричиту претпоставку да се ради о самосталној духовној творевини.

ЗБИРКЕ

Ауторска су дјела такођер антологије, енциклопедије, зборници, читанке, збирке народних књижевних и умјетничких творевина, хрестоматије, збирке докумената, судских одлука, базе података и слично у којима су

окупљена дјела или фрагменти из дјела једног или више аутора, а које с обзиром на избор, распоред или начин излагања свог садржаја, представљају самосталне индивидуалне духовне творевине. Такво се дјело назива збирком. Састављач збирке сматра се аутором цијеле збирке, која је ново ауторско дјело, чак и кад је састављена од појединачних дјела или фрагмената из дјела других аутора.

Међутим, укључењем изворних дјела у збирку не смије повриједити право ауторџ тих дјела, што значи да сваки аутор заступљен у збирци задржава ауторско право на своје дјело па се подразумева да је састављач збирке од аутора тражио и добио одобрење за објављивање појединих заштићених дјела. Не мора свака збирка бити и ауторско дјело; критериј према којему се одређује стваралачки карактер збирке јест избор или распоред (систематизација) грађе.

Заштићеним дјелима сматрају се и базе података које представљају збирке самосталних дјела, података или друге грађе у било каквом облику која је систематски и методички сређена и појединачно доступна на електронски или други начин. База података може бити састављена од заштићених дјела. Кад није састављена од заштићених дјела сматра се ауторским дјелом ако су њезин распоред или избор оригинални.

Међутим, компјутерски програми који су употријебљени за израду или рад електронских база података не уживају заштиту.

ШТА НИЈЕ АУТОРСКОПРАВНО ЗАШТИЋЕНО?

Ауторскоправну заштиту не уживају идеје, концепти, поступци, радне методе, математичке операције, начела или открића, службени текстови из области законодавства, управе и судства (нпр. закони, уредбе, одлуке, извјештаји, записници, судске одлуке и слично); политички говори и говори одржани током судских расправа, дневне вијести или разне информације, које имају карактер кратке вијести садржане у обавјештењу за штампу те, народне књижевне и умјетничке творевине. Међутим, преводи службених текстова из области законодавства, управе и судства и преводи политичких говора одржаних током судских расправа, ауторскоправно су заштићени, осим ако су објављени као службени текстови.

КО ЈЕ НОСИТЕЉ АУТОРСКОГ ПРАВА?

Носитељ ауторских права је увијек физичка особа, обично сам аутор који је створио оригиналну интелектуалну творевину, али може бити и било која физичка или правна особа различита од аутора, која је по основи уговора, наслеђивања, или другог правног посла стекла право економског искориштавања туђег ауторског дјела. То је особа чије су име и презиме, псеудоним или неки други знак означени на дјелу на уобичајени начин. Тако су аутори музичког дјела њени власници те се она не смије без њихова одобрења користити, прерађивати, репродуцирати итд.

Изворно ауторско право може настати само код физичке особе која је створила дјело. Законска претпоставка ауторства постоји све док се супротно не докаже у судском или другом поступку.

Дјело анонимног или псеудонимног аутора такођер је заштићено па кад га се жели користити, треба утврдити ко је носитељ права. Чак и кад се утврди да је аутор дјела доиста непознат, то не значи да је дјело слободно од заштите. Наиме, у случају анонимног или псеудонимног дјела издавач, чије је име назначено на дјелу, се сматра заступником аутора, док се супротно не докаже и као такав овлаштен је да врши морална и имовинска права аутора. Ако издавач није назначен на дјелу, на остваривање ауторског права овлаштена је особа која је дјело објавила.

КОАУТОРИ

Кад двије или више особа заједничким радом створе дјело које чини недјеливу цјелину, нпр. кад заједнички напишу текст или музику за пјесму, а њихови се удјели не могу самостално користити, сматрају се коауторима. Коауторима припада недјељиво ауторско право на дјело и оно се може користити само уз допуштење свих коаутора. Удио појединог коаутора одређује се сразмјерно стварном доприносу који је сваки од коаутора дао у стварању дјела, ако њихови међусобни односи нису другачије уређени уговором. Ауторско се право рачуна од смрти коаутора који је најдуже живио.

АУТОРИ СПОЈЕНИХ ДЈЕЛА

Када два или више аутора споје своја дјела ради заједничког искориштавања, сваки од њих има ауторско право на свом дијелу. На дјелима која су спојена сваки од аутора задржава своја морална и имовинска права. Ауторска права у случају спојених дјела аутори уређују међусобним уговором који није ауторски уговор.

Спојена дјела односе се на цјелину која даје привид јединственог - коауторског дјела. Она су спојена само ради заједничког искориштавања.

Уговор о спајању дјела има карактер уговора о ортаклуку, а не ауторског уговора. Најчешће се спајају дјела различитих врста (нпр, музика и текст, музика и кореографија, текст и слика, музика и слика и сл.).

КОЈА АУТОРСКА ПРАВА ОСТВАРУЈУ АУТОРИ?

Аутор и његови наследници уживају искључива лично-правна овлаштења (ауторска морална права), искључива имовинско-правна овлаштења (ауторска имовинска права) и друга права која су одређена законом.

Ауторска морална права увијек припадају аутору и не могу бити пренешена. Аутор увијек задржава право да буде признат и означен као стваралац свога дјела и да одреди да се његово дјело објави под његовим именом, под псеудонимом, неком другом ознаком или анонимно (право признања ауторства).

Аутор има и искључиво право да одлучи да ли ће, када, на који начин и у којој форми његово дјело бити објављено (право објављивања) и искључиво право да се супротстави сваком мијењању или употреби дјела ако би такво мијењање или употреба вријеђали његову част и углед (право поштивања дјела). Морална права трају неограничено.

Слободна прерада објављеног ауторског дјела допуштена је ако се ради о:

- Пародији или карикатури ако то не ствара или не може стварати забуне у погледу извора дјела,
- Приватној или другој властитој преради која није намијењена и није приступачна јавности, и

- Перади у вези са допуштеним кориштењем дјела која је проузрокована самом природом или начином тог кориштења.

Ауторска имовинска права су права економског искориштавања ауторског дјела те се за разлику од моралних права могу преносити на трећа лица. Имовинска права аутору дају искључива овлаштења да забрани или дозволи искориштавање свога дјела и примјерака тог дјела. То значи да друга особа може да искориштава ауторско дјело само са дозволом аутора. Имовинска права укључују и право на накнаду аутору за сваки облик искориштавања ауторског дјела од друге особе.

Имовинска права су ограниченог трајања, и у највећем броју земаља трају за живота аутора те седамдесет година након његове смрти.

Ауторска имовинска права су:

- **ПРАВО РЕПРОДУЦИРАЊА** – које обухвата искључиво право фиксирања дјела на материјалном носачу (примјерку дјела) непосредно или посредно, привремено или трајно, дјеломично или у цјелини, било каквим средствима и на било какав начин;
- **ПРАВО ДИСТРИБУИРАЊА** – које обухвата искључиво право стављања у промет оригинала или копије дјела, снимке извођења или фонограма на материјалном носачу, путем продаје или другим начином пријеноса власништва, укључујући увоз ради таквог стављања у промет и јавне продаје или другог облика пријеноса власништва/својине. Право дистрибуирања обухвата и искључиво право да се умножени примјерци дјела увозе у одређену државу ради даљег стављања у промет, независно од тога да ли су израђени на законит начин или не;
- **ПРАВО ДАВАЊА У ЗАКУП** – које обухвата искључиво право давања на кориштење оригинала или примјерка дјела на временски ограничени период, у сврху остваривања посредне или непосредне привредне користи. Закон предвиђа изузетке у погледу архитектонских објеката и оригинала или примјерка

дјела примјењених умјетности и индустријског обликовања, као и изузетке који се односе на оригинале или примјерке дјела ради саопштавања јавности, затим, на оригинале или примјерке дјела ради увида на лицу мјеста. Изузетак је и у погледу дјела створених у оквиру радног односа, ако је употреба ограничена искључиво на вршење радних обавеза из тог односа и на рачунарске програме уколико сâм програм није основни предмет давања у закуп;

- **ПРАВО САОПШТАВАЊА ЈАВНОСТИ** – значи искључиво право да се дјело учини доступним јавности у нематеријалном облику и обухвата слиједећа права:
 - **Право јавног извођења** које обухвата искључиво право саопштавања јавности дјела из области књижевности или науке његовим читањем или рецитирањем уживо (право јавног рецитирања), музичког дјела његовим извођењем уживо (право јавног музичког извођења) и право саопштавања јавности драмског, драмско-музичког, кореографског, луткарског или пантомимског дјела његовим сценским приказивањем уживо (право јавног сценског приказивања);
 - **Право јавног преношења** које обухвата искључиво право да се рецитација, музичка изведба или сценско приказивање дјела саопште јавности која се налази изван простора у којем се дјело уживо рецитира, изводи или сценски приказује путем звучника, екрана или другог техничког уређаја;
 - **Право јавног приказивања** које обухвата искључиво право саопштавања јавности аудиовизуелног дјела или дјела из области фотографије, ликовних умјетности, архитектуре, примијењених умјетности, индустријског обликовања, картографије или приказа научне или техничке природе помоћу техничких уређаја;

- **Право јавног саопштавања са фонограма и видеограма** које обухвата искључиво право да се рецитације, изведбе или сценска приказивања дјела која су снимљена на фонограме или видеограме саопштавају јавности;
- **Право радиодифузног и кабловског емитирања** које обухвата искључиво право саопштавања дјела јавности помоћу радијских или телевизијских програмских сигнала намијењених за јавни пријем, бежичним преносом који укључује сателит или жичаним преносом, који укључује кабловски или микроталасни систем. Емитовање путем сателита постоји кад се под контролом и одговорношћу организације за радиодифузију програмски сигнали, који су намијењени за јавни пријем, шаљу у непрекинутом комуникационом ланцу према сателиту и назад на земљу. Ако су програмски сигнали кодирани, емитовање путем сателита постоји под условом да су средства за декодирање сигнала доступна јавности од организације за радиодифузију која врши емитирање или од овлаштене треће особе;
- **Право радиодифузног и кабловског реемитирања** које обухвата искључиво право да се истовремено, у неизмијењеном облику и цјелини, саопштава јавности радиодифузно емитовано дјело када такво саопштавање врши друга организација за радиодифузију од оне која дјело изворно емитује, или када други субјект врши саопштавање кабловским или микроталасним системом, који обухвата више од 100 прикључака, или када се дјело изворно емитује из друге државе (кабловско реемитовање). Број кабловских прикључака (100) односи се на кабловско реемитовање домаћих програма, оних који изворно потичу из БиХ, што је прихваћено као стандард који би одговарао броју станова у некој већој стамбеној згради;

- **Право секундарног кориштења дјела** које се радиодифузно емитује које обухвата искључиво право да се дјело које је радиодифузно емитовано, односно радиодифузно или кабловски реемитовано, истовремено саопштава јавности путем звучника, екрана или сличног техничког уређаја;
 - **Право чињења доступним јавности** које обухвата искључиво право да се дјело саопшти јавности жичаним или бежичним преносом на начин који појединцу омогућава приступ дјелу са мјеста и у вријеме које сам одабере (интернет, video-on-demand, music-on-demand и слично).
- **ПРАВО ПРЕРАДЕ** - које обухвата искључиво право да се изворно дјело преведе, драмски или музички обради, промијени или на било који други начин преради. Ово право обухвата и случај када се изворно дјело у неизмијењеном облику укључи или угради у ново дјело у ком случају аутор изворног дјела задржава искључиво право на кориштење свог дјела у прерађеном облику, ако се законом или уговором другачије не одреди;
- **ПРАВО АУДИОВИЗУЕЛНОГ ПРИЛАГОЂАВАЊА** – које обухвата искључиво право да се изворно дјело преради или укључи у аудиовизуелно дјело. Закључењем уговора о аудиовизуелном прилагођавању сматра се да је аутор изворног дјела пренио на филмског продуцента право прераде и укључивања изворног дјела у аудиовизуелно дјело, своја ауторска имовинска права на том дјелу, његовом преводу, његовим прерадама и на фотографијама насталим у вези са продукцијом аудиовизуелног дјела, ако се уговором другачије не одреди. У случају аудиовизуелног прилагођавања дјела аутор изворног дјела задржава искључиво право новог аудиовизуелног прилагођавања, али тек након истека десет година од закључења уговора о аудиовизуелном прилагођавању, искључиво право даље прераде аудиовизуелног дјела у било

који други умјетнички облик и право на одговарајућу накнаду од филмског продуцента за свако давање у закуп примјерка аудиовизуелног прилагођеног дјела.

У случају давања дозволе за аудиовизуелно прилагођавање аутор се не може одрећи права новог аудиовизуелног прилагођавања, права даљње прераде аудиовизуелног дјела у било који други умјетнички облик и права на одговарајућу накнаду од филмског продуцента, за свако давање у закуп примјерка аудиовизуелног прилагођеног дјела.

ШТА СУ ДРУГА ПРАВА АУТОРА?

Друга права аутора обухватају:

1. Право на накнаду за давање на кориштење:

Аутор има право на одговарајућу накнаду ако се оригинал или примјерак његовог дјела дају на употребу на одређени временски период путем јавних библиотека, односно других институција којима је то дјелатност без остваривања посредне или непосредне привредне користи. Изузетак представљају:

- Оригинал или примјерак библиотечког материјала у националним библиотекама, библиотекама јавних образовних институција и јавним специјализованим библиотекама,
- Архитектонски објекти,
- Оригинал или примјерак дјела примијењених умјетности и индустријског обликовања,
- Оригинал или примјерак дјела ради саопштавања јавности,
- Оригинал или примјерак дјела ради увида на лицу мјеста или за њихово посуђивање између јавних установа,
- У оквиру радног односа, ако је употреба ограничена искључиво на вршење радних обавеза из тог односа.

Давање на употребу оригинала или примјерака компјутерских програма и база података је искључиво право њиховог аутора.

2. Право слијеђења:

Ако је оригинал дјела ликовне умјетности, након што га је аутор први пут продао, поново продат, аутор има право да буде обавјештен о продаји и новом власнику и да потражује накнаду под условом да се продавач, купац или посредник професионално баве прометом умјетничких дјела (продајни салони, галерије, аукционарске куће и слично).

У ликовна се дјела убрајају и фотографије, цртежи, графички листови и мапе, дакле дјела која књижнице често посједују и зато је то право и за њих занимљиво. Аутор се тог права не може одрећи и не може га пренијети за живота и бити предмет принудног извршења, али након његове смрти оно прелази на наследице. Под оригиналним дјелом ликовне умјетности сматрају се слике, цртежи, колажи, графике, гравуре, фотографије, таписерије, кипови, умјетничка дјела израђена у керамици, стаклу или другом материјалу и слична дјела која је створио аутор власторучно, или се ради о репродукцијама таквих дјела које се сматрају оригиналима.

Као репродукције које се сматрају оригиналима сматрају се дјела која је израдио аутор у ограниченом броју примјерака или лице које је он овластио, који су, у правилу, нумерисани и потписани од аутора. Накнада аутору оригинала ликовног дјела на основу права слијеђења плаћа се у проценту од продајне цијене оригинала, без укљученог пореза и износи:

- 4% од дијела цијене остварене у износу од 1.000 КМ до 100.000 КМ
- 3% од дијела цијене остварене у износу од 100.001 КМ до 400.000 КМ
- 1% од дијела цијене остварене у износу од 400.001 КМ до 700.000 КМ
- 0,5% од дијела цијене остварене у износу од 700.001 КМ до 1.000.000 КМ

- 0,25% од дијела цијене остварене у износу изнад 1.000.000 КМ

Независно од продајне цијене оригинала, накнада на основу права слијеђења не може износити више од 25.000 КМ

3. Право на накнаду за приватну и другу властиту употребу

Иако је репродукција дијела или цијелог ауторског дјела за приватно кориштење допуштено и једна је од изнимки од заштите ауторских дјела, која одређује да се од аутора не мора тражити допуштење за репродуцирање, ипак аутори имају право на посебну накнаду када се, с обзиром на природу ауторског дјела, може очекивати да ће бити репродуцирано фотокопирањем или снимањем на носаче звука, слике или текста, за приватну и другу властиту употребу.

Накнада за фотокопирање плаћа се при првој продаји, или увозу нових уређаја за фотокопирање, и од израђених фотокопија намијењених за продају, док се накнада за звучно и визуелно снимање плаћа при првој продаји или увозу нових техничких уређаја за звучно и визуелно снимање и при првој продаји или увозу нових празних носача звука, слике или текста.

Накнаду за звучно и визуелно снимање и накнаду при првој продаји или увозу нових техничких уређаја плаћају произвођачи уређаја за звучно и визуелно снимање, произвођачи уређаја за фотокопирање и произвођачи празних носача звука, слике или текста. У случају увоза уређаја и празних носача звука или слике накнаду плаћа увозник. Накнаду од израђених фотокопија намјењених за продају плаћају физичке и правне особе које уз наплату обављају услуге фотокопирања.

Право на накнаду остварује се само у систему колективног остваривања права.

Библиотеке смију репродуковати примјерак дјела који посједују, али то смију учинити само једанпут. Библиотеке које фотокопирају грађу за кориснике уз наплату такођер су обавезне плаћати накнаде и морају склопити одговарајући уговор са организацијом за колективно остваривање права. Уз ауторе право на накнаду имају издавачи и произвођачи звучних снимки.

Репродукција је допуштена на било коју подлогу што значи да је уз микрофилмовање допуштено и скенирање и дигитализација уз услов да је дигитализована грађа похрањена само на једном мјесту. Првенствена је сврха тог ограничења омогућити библиотекама да заштите ријетку или оштећену грађу.

Износе појединих накнада за репродукцију за приватну и другу властиту употребу одредиће Вијеће министара БиХ и то посебно за различите категорије уређаја и носача односно за сваки уређај за звучно снимање, за сваки уређај за аудиовизуелно снимање, за сваки празан носач звука или слике, за сваки уређај за фотокопирање или други уређај са сличном техником репродукције (факс, принтер, фотопринтер и сл.) и за сваку појединачну фотокопију направљену за продају физичким особама.

4. **Репрографска права:** Представљају права издавача, књижевника, преводиоца, аутора уџбеника и других штампаних дјела (писана и илиустрована дјела) на остваривање накнаде од фотокопирања и давања дозвола за фотокопирање корисницима.
5. **Право приступа и предаје дјела:** Аутор има право да приступи оригиналу или примјерку свог дјела који се налази у посједу друге особе уколико је то неопходно за вршење његовог права репродукције или прераде и ако то није супротно оправданим интересима власника.

У случају излагања дјела ликовне умјетности или фотографије у БиХ аутор може од власника захтијевати предају оригинала дјела уколико докаже да постоји јачи интерес. Власник дјела може да предају оригинала услови давањем гаранције или закључењем уговора о осигурању у висини тржишне вриједности дјела. Право приступа дјелу, као и излагање дјела остварују се на ауторов трошак и с најмањим могућим сметањем власника. У случају оштећења оригинала или примјерака дјела аутор одговара за сву штету, без обзира на своју кривицу.

САДРЖАЈНА ОГРАНИЧЕЊА АУТОРСКОГ ПРАВА

Законом су уведена одређена ограничења ауторског права како би ауторско дјело могле да користе друге особе и то, у неким случајевима без прибављања имовинског ауторског права, а уз обавезу плаћања одговарајуће накнаде, (законска лиценца) или без дозволе аутора и без обавезе плаћања накнаде (слободна употреба).

30

ЗАКОНСКА ЛИЦЕНЦА

Без прибављања имовинског ауторског права, а уз обавезу плаћања одговарајуће накнаде предвиђена је законска лиценца за:

- Репродукција дјела у наставним материјалима (читанке, уџбеници, радне свеске и испитни материјали), одломака ауторских дјела и појединачних ауторских дјела фотографије, ликовне умјетности, архитектуре, примијењене умјетности, индустријског и графичког дизајна и картографије, под условом да се ради о објављеним дјелима,
- Репродукција у периодичној штампи или у прегледима такве штампе (clipping) појединачних објављених чланака о актуелним политичким, привредним, вјерским и другим сличним текућим питањима, осим ако је то аутор изричито забранио.

У сваком случају неопходно је поштовати морална права аутора, на начин да се назначи име аутора и извор из кога је дјело преузето.

СЛОБОДНА УПОТРЕБА

Без дозволе аутора и без обавезе плаћања накнаде дозвољена је употреба дјела у сљедећим случајевима: за потребе инвалидних особа; у случају привремене репродукције; за потребе информисања јавности; за потребе наставе; навођење одломака и цитата из дјела; за кориштење дјела на јавним изложбама или аукцијама ауторских дјела; у циљу слободне прераде дјела; репродукције или прераде базе података; употребе дјела трајно смјештених на јавним мјестима; за потребе provedбе службених поступака; те за проверу уређаја.

ПРИВРЕМЕНА РЕПРОДУКЦИЈА

Под привременом репродукцијом подразумијева се репродукција ауторског дјела ако представља пролазну или пратећу радњу која чини саставни или битан дио технолошког процеса и нема никаквог самосталног економског значаја, а њена једина сврха је да омогући пренос дјела у мрежи између трећих особа путем посредника или његово овлаштено кориштење.

Уобичајено је да DJ (Disk Jockey) користи умножени музички садржај на медијима (CD, DVD и др.) и/или уређајима за похрану података у његовом власништву, а који садрже тврди диск (hard disk) или неки други облик меморије са сврхом привременог репродуцирања (умножавања) у MP3 или неки други формат.

УПОТРЕБА ДЈЕЛА У ЦИЉУ ИНФОРМИСАЊА ЈАВНОСТИ

Право аутора ограничава се приликом информисања јавности о текућим догађајима. За ове сврхе допуштено је у потребном обиму:

- Репродуковати ауторско дјело које се појављује као саставни дио текућег догађаја о којем се информише јавност,
- Припремити и репродуковати кратке изводе или сажетке из појединих објављених новинских и других сличних чланака у прегледима штампе,
- Репродуковати јавне политичке, вјерске и друге говоре одржане

©

©

©

©

©

©

©

у органима државне или локалне власти, вјерским установама или приликом државних или вјерских свечаности,

- Слободно користити дневне информације и вијести које имају природу новинског извјештаја.

Код овакве употребе дјела мора се, такођер, назначити извор и име аутора, ако је то назначено на употребљеном дјелу.

©

УПОТРЕБА ДЈЕЛА ЗА ПОТРЕБЕ НАСТАВЕ

©

Закон допушта репродуковање и стварање збирки од уломака репродукованих ауторских дјела или чак краћих комплетних дјела, али искључиво за потребе наставе или научног истраживања уз навођење извора.

©

©

За потребе наставе допуштено је:

©

- јавно извођење објављених дјела у облику непосредног поучавања на настави,
- јавно извођење објављених дјела на бесплатним школским приредбама под условом да извођачи не приме накнаду за своје извођење,
- јавно саопштавање радиодифузно емитованих школских емисија путем звучника, екрана или сличних техничких уређаја који се налазе у образовној установи.

32

©

©

©

©

РЕПРОДУКЦИЈА ЗА ПРИВАТНУ И ДРУГУ ВЛАСТИТУ УПОТРЕБУ

©

©

©

©

©

©

©

Репродукција објављеног ауторског дјела је слободна под условом да је урађена у само у једном примјерку, и да је то учињено на папиру или сличном носачу, употребом фотокопирања или друге фотографске технике са сличним ефектом, или на било ком другом носачу ако се то чини за приватну употребу, ако примјерци нису намијењени или приступачни јавности и ако таквом репродукцијом не постоји намјера да се оствари директна или индиректна имовинска корист.

Јавни архиви, јавне библиотеке, музеји и образовне или научне установе могу за властите потребе слободно репродуковати дјело на

било којем носачу ако то учине из властитог примјерка и ако таквом репродукцијом немају намјеру да остваре посредну или непосредну имовинску корист. Код репродуковања за приватну и другу властиту употребу закон предвиђа и изузетке од правила слободне употребе, па се дозвола не односи на репродуковање:

- Писаних дјела у обиму цијеле књиге - осим ако су примјерци те књиге распродати најмање двије године,
- Графичких издања музичких дјела (нотни материјали) - осим ручним преписивањем,
- Електронских база података и компјутерских програма,
- Дјела архитектуре, у облику изградње архитектонског објекта,
- Било којег дјела уколико би таква репродукција била супротна уобичајеном искориштавању дјела и оштећивало у неразумној мјери законите интересе аутора, односно носиоца ауторског права.

ЦИТАТИ

Дословно навођење одломака и цитата из објављеног ауторског дјела или појединачних објављених дјела фотографије, ликовне умјетности, архитектуре, примјењене умјетности и индустријског и графичког дизајна допуштено је ради научног истраживања, критике, полемике, рецензије, наставе и другог осврта у мјери оправданој потребом приказа, суочења или упућивања које се жели постићи у складу са добрим пословним обичајима.

Приликом цитирања треба водити рачуна о начину цитирања, врсти дјела из којег се цитира, обиму и сврси цитирања. Цитирати се може двојачко: тако да се дио туђег текста дословно препише и истакне у тексту (наводницима, курзивом и сл.) или тако да се одговарајући дио текста преприча властитим ријечима.

Код кориштења дјела морају се назначити извор и име аутора ако је наведено на употребљеном дјелу.

Већ је речено да Закон о ауторском праву и сродним правима допушта цитирање и да за њега не треба тражити допуштење аутора чије се ријечи преносе, нити треба платити накнаду, али се мора навести извор

одакле је цитат преузет и ауторово име. Важно је знати и да се допуштење односи само на преузимање дијелова текста из већ објављеног дјела.

УПОТРЕБА ДЈЕЛА НА ЈАВНИМ ИЗЛОЖБАМА ИЛИ АУКЦИЈАМА АУТОРСКИХ ДЈЕЛА

За потребе промоције јавних изложби или аукција (израда каталога и др. промотивног материјала) организатори таквих изложби или аукција могу слободно да употребе дјела и то у обиму потребном за постизање такве сврхе и под условом да то не чине са намјером да постигну директну имовинску корист. Код овакве употребе дјела морају се поштовати морална права аутора и назначити извор и име аутора, ако је то наведено на употребијелном дјелу.

СЛОБОДНА ПРЕРАДА ДЈЕЛА

Слободна прерада објављеног ауторског дјела допуштена је ако се ради о:

- Пародији или карикатури, ако то не ствара или не може стварати забуне у погледу извора дјела,
- Приватној или другој властитој преради која није намијењена и није приступачна јавности,
- Преради у вези са допуштеним кориштењем дјела која је проузрокована самом природом или начином тог кориштења.

УПОТРЕБА БАЗЕ ПОДАТАКА

Овлаштени корисник објављене базе података или њеног примјерка може слободно репродуковати или прерадити ту базу података ако је то потребно ради приступа њеном садржају и редовног кориштења тог садржаја.

Ако је корисник овлаштен само за дио базе података, допуштени су му репродуковање и прерада само тог дијела. Дозвола употребе базе података, само за предвиђени случај, представља изузетак од забране одређених радњи у корист овлашћеног корисника базе података.

УПОТРЕБА ДЈЕЛА ТРАЈНО СМЈЕШТЕНИХ НА ЈАВНИМ МЈЕСТИМА

Дјела која су трајно смјештена на трговима, парковима, улицама или другим мјестима приступачним јавности слободна су за употребу. Та дјела свако може да фотографише, снима, приказује у TV емисијама и слично, с тим да се забрањује њихова репродукција у тродимензионалном облику, употреба за исту намјену као изворно дјело или употреба за постизање имовинске користи.

СЛУЖБЕНИ ПОСТУПЦИ

Допуштена је слободна употреба ауторског дјела ако је то неопходно у појединачном конкретном случају ради провођења задатака јавне сигурности или било којег службеног поступка.

ВРЕМЕНСКО ОГРАНИЧЕЊЕ АУТОРСКОГ ПРАВА

Ауторска имовинска права на дјелу које је заштићено ауторским правом временски је ограничено. Ауторско право траје за живота аутора и 70 година након смрти аутора.

На коауторском дјелу рок од 70 година се рачуна од смрти аутора који је посљедњи преминуо.

Ауторско право на анонимно дјело и дјело објављено под псеудонимом траје 70 година од дана законитог објављивања дјела.

Ауторско право на колективним дјелима траје 70 година од дана законитог објављивања дјела. За дјела у наставцима рок трајања заштите рачуна се за сваки од тих дијелова посебно.

Право показјања траје само за живота аутора.

Истеком рокова трајања ауторског имовинског права ауторскоправна заштита дјела престаје.

АУТОРСКО ПРАВО У ПРАВНОМ ПРОМЕТУ

Ауторско право је самостално и независно од права власништва или других стварних права на ствари на којој је или у којој је ауторско дјело фиксирано. Састоји се од моралних и имовинских права која се у правном промету третирају и посматрају засебно.

Тако, аутор не може пренијети на друго лице ауторска морална права док се имовинска права аутора могу преносити правним пословима међу живима и после смрти.

Када је ријеч о наслеђивању имовинскоправних овлаштења из ауторског права, ова права, осим права покајања, у цјелости прелазе на наследнике. Они их могу користити, уступити правним пословима, убирати накнаду односно располагати у складу са законом. Код правног статуса ауторских дјела створених за вријеме трајања брачног односа у заједничку имовину брачних другова улазе само имовинске користи које брачни друг-аутор оствари из ауторског права насталог за вријеме трајања брачног односа. Ово се односи и на сваког другог наследника ауторског права.

Ауторско право, као цјелина, не може бити предмет принудног извршења.

Предмет принудног извршења могу бити само имовинске користи које потјечу из употребе ауторског дјела.

ЛЕГИТИМАЦИЈА

Законом је посебно уређено питање легитимације и оно даје правни основ носиоцима права да у обиму права која су стекли законом или правним послом уживају искључива права аутора, укључујући и судску заштиту. Активну легитимацију за остваривање заштите права својих чланова у судским и другим службеним поступцима имају и колективне организације, синдикалне организације и професионална удружења основана ради заштите ауторских и сродних права. Наведене особе су овлаштене да се подзму све правне радње у случајевима повреде права њихових чланова.

ЗАШТИТА ОРИГИНАЛА АУТОРСКОГ ДЈЕЛА

Заштита оригинала ауторског дјела представља специјални случај одступања од апсолутности права власништва у односу на дужност власника оригинала дјела који би с обзиром на околности, могао претпоставити да аутор има оправдани интерес да сачува тај оригинал од уништења те да, прије уништења таквог оригинала обавијести аутора о тој намјери и понуди му откуп према цијени вриједности материјала. Ако предаја оригинала није могућа, власник је дужан омогућити аутору да се изрази примјерак дјела на одговарајући начин.

Власник ствари на којој или у којој је ауторско дјело фиксирано може без дозволе аутора уништити то ауторско дјело без испуњења горе наведених обавеза.

У случају власништва над архитектонским објектом, власник објекта је дужан само да обавијести аутора о намјери да уништи објекат и да допусти аутору, на његов захтјев, приступ објекту који омогућава да се тај објекат фотографише. У овоме случају аутор има право да тражи и предају примјерка нацрта архитектонског дјела, на његов трошак.

Аутор изграђеног дјела архитектуре не може се противити каснијим измјенама на том објекту ако је од завршетка изградње, односно издавања управне дозволе за употребу објекта протекло више од пет година. Ако је на објекту означено његово име, аутор има право да тражи да власник објекта стави одговарајућу напомену о измјенама архитектонског дјела и времену када је то учињено. У случају када је архитектонско дјело потребно обновити, измијенити или на други начин прерадити због недостатака уграђених материјала или озбиљних оштећења објекта насталих усљед било којих разлога, власник објекта може га слободно прерадити без дозволе аутора.

АУТОРСКО УГОВОРНО ПРАВО

Законом су уређене опште одредбе о обиму преноса права и дефиниције искључивог и неискључивог преноса, које су у складу са ауторскоправном теоријом. Да би се постигла већа правна сигурност у ауторскоправним пословима законом су одређене претпоставке у

погледу обима права у корист аутора. Ауторски уговор је правни инструмент путем којег аутор остварује економску корист од свог дјела. Слабост овог инструмента огледа се у томе што он регулише однос између аутора и корисника ауторског дјела које су, по правилу, у фактички неравноправном положају

Закључујући ауторски уговор, аутор врши пренос појединих ауторских имовинскоправних овлаштења и друга права аутора, истовремено потражујући од корисника дјела одређену накнаду за овлаштења која је уступио

Законска је претпоставка да је договорен неискључиви пријенос, да пренос важи само за подручје БиХ и да важи само за вријеме које је уобичајено за пренос права искориштавања ауторских дјела одређене врсте, под условом да законом или уговором није другачије уређено.

Неискључиви пренос права овлашћује носиоца да на уговорени начин искориштава ауторско дјело, поред аутора и других носилаца права.

38

С друге стране, искључиви пријенос права овлашћује носиоца да само он на уговорени начин искориштава ауторско дјело уз искључивање аутора и свих других лица од кориштења дјела.

Сматра се да ако уговором нису утврђени врста и обим појединачних ауторских имовинских права која се преносе на носиоца су пренесена само она права и само у оном обиму који је потребан за постизање циља уговора.

Одвојеност преноса предвиђена је чак и у оквиру неких од појединачних права (права репродукције, права дистрибуције и права давања у закуп фонограма и видеограма), која су, због нових могућности експлоатације, постала толико комерцијално важна да њихов уговорни пренос треба да буде сасвим јасно и транспарентно одређен у уговорима. Тако се при преносу права репродукције дјела не преноси и право његовог похрањивања у електронском облику и право његовог звучног или визуелног снимања, ако законом или уговором није другачије одређено.

При преносу права дистрибуције примјерака дјела не преноси се и право њиховог увоза, ако законом или уговором није другачије одређено односно при преносу права давања у закуп фонограма или видеограма на којима је снимљено ауторско дјело аутор задржава право на примјерену накнаду за свако давање у закуп и не може се одрећи овога права.

ПРЕТПОСТАВКЕ О ЗАЈЕДНИЧКОМ ПРЕНОСУ

При преносу права репродукције дјела сматра да је уговорен и пренос права дистрибуисања примјерака тог дјела, изузев њиховог увоза, ако законом или уговором није другачије одређено. Такођер, при преносу права радиодифузног емитовања дјела сматра да је на организацију за радиодифузију пренесено и право:

- Израде снимака дјела ако су ти снимци урађени властитим средствима и за потребе властите емисије, ако се ради само о једнократном емитовању и ако се ти снимци најкасније у року од мјесец дана од дана емитовања униште (ефемерни снимци),
- Предаје и похрањивања ефемерних снимака властитом или јавном архиву ако ти снимци имају изузетну документарну вриједност. О таквој предаји и архивирању снимака организација за радиодифузију дужна је обавијестити аутора без одгађања.

Даљње преношење права од стране лица на које је пренесено то ауторско имовинско или друго право аутора се не може преносити на треће особе без дозволе аутора осим, ако уговором није другачије одређено. Дозвола за пренос није потребна ако је даљњи пренос права посљедица статусних пројена код носиоца права, његовог стечаја или редовне ликвидације.

НИШТАВНОСТ ПОЈЕДИНИХ ОДРЕДАБА О ПРЕНОСУ

Законом је предвиђено да су ништаве све одредбе о преносу чији је циљ да аутор пренесе на другу особу: ауторско право као цјелину, морална ауторска права, ауторска имовинска права на свим својим будућим дјелима, ауторска имовинска права за још непознате начине искориштавања свог дјела.

ФОРМА УГОВОРА

Закон одређује принцип писане форме уговора за све правне послове којима се преносе ауторска имовинска права или друга права аутора или, којима се дају дозволе за искориштавање ауторских дјела. Изузетак од правила је код издавачких уговора о издавању чланака, цртежа и других ауторских дјела у дневној и периодичној штампи, који је ваљан и ако није сачињен у писаном облику. Инсистирање на писаној форми је првенствено у циљу мотивисаности уговорних страна да јасније и прецизније формулишу све битне елементе једног правног посла, што је, свакако, у интересу њихове веће правне сигурности. Непоштивање обавезе писане форме уговора повлачи за собом ништавност уговора.

Све спорне и нејасне одредбе правног посла у погледу врсте и обима пренесених права тумаче се у корист аутора.

АУТОРСКА НАКНАДА

Пренос ауторских имовинских права или других права аутора увијек се врши уз накнаду, осим ако се супротно докаже. Уређивање обавезе плаћања накнаде препуштено је аутономији воља уговорних страна, што значи да зависно од њихове воље може садржавати обавезу плаћања али и не мора.

У случају када накнада није била одређена она се одређује према уобичајеним висинама накнада за поједину врсту дјела, према обиму и трајању искориштавања дјела и према другим околностима случаја. Накнада се код ауторских уговора може одредити на различите начине: паушално, у зависности од обима кориштења дјела; у зависности од економског ефекта кориштења дјела; у зависности од величине дјела или комбиновањем неких од ових метода.

Закон уређује и ситуацију када се искориштавањем ауторског дјела оствари приход који је очито несразмјеран са уговореном или одређеном накнадом, у ком случају аутор има право тражити измјену уговора ради одређивања његовог правичнијег удјела у том приходу или поновно одређивање висине накнаде и не може се одрећи од овога права.

ЕВИДЕНЦИЈА ПРИХОДА И ДОБИТИ

Уколико је уговорена или одређена у зависности од прихода или добити остварене искориштавањем ауторског дјела закон садржи одредбу у корист аутора, која обавезује корисника дјела да води одговарајуће књиге или другу поуздану евиденцију прихода од комерцијалног искориштавања ауторског дјела из које се може поуздано установити висина накнаде која припада аутору.

Корисник дјела је обавезан да редовно и у потребном обиму извјештава аутора о висини оствареног прихода или добити, као и да омогући аутору, на његов захтјев, да најмање једном годишње има увид у књиге или евиденцију прихода.

РАСКИД УГОВОРА

Ауторско уговорно право пружа аутору ванредне могућности за раскид уговора, имајући у виду имовинске и моралне интересе које аутор има у вези са својим дјелом и његовом кориштењем, па тако аутор може раскинути уговор због некориштења или недовољног кориштења дјела, промјене личних увјерења аутора (право покајања) и протеча законом утврђеног рока.

Закон предвиђа специфичан ауторскоправни начин раскида уговорног односа који даје могућност аутору да једностраном изјавом воље исти раскине ако друга страна то право врши у недовољном обиму или га уопште не врши, па су због тога оправдани интереси аутора озбиљно угрожени.

Аутор не може једнострано раскинути уговор ако су узроци за неизвршење или недовољно вршење права претежно на његовој страни. Раскид уговора, из наведених разлога, није могућ прије него што истекну двије године од пријеноса тог права, а ако се искључиво право односи на новинске чланке, тај рок износи шест мјесеци.

Раскидом уговора ауторско имовинско право носиоца се гаси.

ПРАВО ПОКАЈАЊА

Уколико аутор након закључења ауторског уговора промјени своја схватања и оцијени да би уговорено кориштење дјела могло нанијети штету његовом стваралачком угледу, аутор има право да једностраном изјавом воље раскине уговор којим је пренио ауторска имовинска права и да ускрати даљње искориштавање свог дјела.

Право покајања као такво штити ауторов морални интерес и убраја се у личноправна овлаштења. Главно обиљежје права покајања је да искључиво аутор може раскинути ауторски уговор услед околности које није узроковао корисник дјела.

За право покајања битан је моменат настанка промјене увјерења, а не моменат наступања околности које су до тога довеле.

Корисник може оспорити аутору право на раскид уговора с позивом на начело савјесности и поштења.

42

Аутор који раскида уговор обавезан је надокнадити кориснику стварну штету коју он због тога трпи а не изгубљену добит. Штавише, закон је предвидио да аутор мора унапријед положити осигурање за накнаду штете коју трпи корисник да би дошло до раскида уговора.

Ако аутор касније одлучи да се дјело у погледу којег је остварио право покајања може поново користити, дужан је да право искориштавања најприје и под пријашњим увјетима понуди ономе са којим је претходно раскинуо уговор.

Право покајања не може се односити на правне послове у вези са кориштењем рачунарских програма, аудиовизуелних дјела и база података.

Аутор се не може одрећи свог права на раскид уговора због промијењених увјерења.

УГОВОР О ИЗВОЂЕЊУ

Овим уговором аутор преноси кориснику право јавног рецитирања, јавног извођења или јавног сценског приказивања свог дјела, а корисник се обавезује да ће дјело на уговорени начин користити и за то платити аутору накнаду.

ОБАВЕЗЕ КОРИСНИКА

Корисник је дужан омогућити аутору приступ извођењу дјела, остварити техничке увјете за извођење који осигуравају поштивање ауторских моралних права, те аутору или његовом заступнику доставити програм, друге публикације и јавне критике извођења, ако се уговором другачије не одреди.

РАСКИД УГОВОРА

Ако корисник не изведе дјело у уговореном року, аутор може раскинути уговор о извођењу и тражити накнаду штете а, уз то, може и задржати накнаду, односно тражити исплату уговорене накнаде.

УГОВОР О СТВАРАЊУ ДЈЕЛА ПО НАРУЏБИ

Уговором о стварању дјела по наруџби је у основи уговор о дјелу чији је предмет обавеза израде ауторског дјела. Аутор се обавезује да створи одређено ауторско дјело и примјерак тог дјела преда наручиоцу, а наручилац се обавезује да плати аутору уговорену накнаду. Правило је да морално ауторско право остаје код аутора дјела. Права аутора дјела ограничена су правом наручиоца да објави дјело ако се законом или уговором другачије не одреди.

Наручилац има право да контролира посао и даје аутору упуте и захтјеве у вези са изгледом и садржајем дјела ако тиме не задира у неразумној мјери у ауторову слободу научног или умјетничког стваралаштва.

Уколико је циљ наручиоца да привредно користи ауторско дјело које је наручио, односно да пуштањем у промет прибави имовинску корист, неопходно је да се у уговору о стварању дјела по наруџби изричито предвиди уступање свих или одређених имовинско-правних овлаштења аутора дјела.

Изузетак представља уговор о наруџби ауторског дјела који се односи на израду рачунарског програма, у којем случају, уколико уговором није другачије одређено, наручилац постаје власником и стиче сва имовинско правна овлашћења.

Колективним ауторским дјелом сматра се дјело створено на подстицај и у организацији физичке или правне особе (наручилац) у чијем стварању је учествовало више особа, те које се објављује и користи под именом наручиоца (као што су енциклопедије, лексикони, зборници, и слично).

Сматра се да су сва ауторска имовинска права и друга права аутора на колективном дјелу искључиво и неограничено пренесена на наручиоца, уколико уговором није другачије одређено.

АУТОРСКО ДЈЕЛО СТВОРЕНО У РАДНОМ ОДНОСУ

Ауторско дјело може настати у оквиру обвеза које аутор има из неког правног посла као што је уговор о раду на основу којег се запосленик обвезује стварати ауторска дјела. У правилу ће ауторска дјела створена у радном односу бити она који су настала у испуњавању обавеза из запослења или по путама послодавца. Типични су такви случајеви новинара, научно-истраживачког особља, архитеката, запосленика у рекламним агенцијама и сл. у радном односу који у обављању својих задужења стварају ауторска дјела.

Утврђивање да ли је неко дјело настало у радном односу важно је јер се мора знати односи ли се на уговор о раду односно други акт који уређује корштење ауторским дјелом насталим у радном односу.

ПРЕТПОСТАВКА ПРЕНОСА ПРАВА НА ПОСЛОДАВЦА

Када ауторско дјело створи запосленик у извршавању својих радних обавеза или према упутствима послодавца, законска је претпоставка да су сва ауторска имовинска права искључиво пренесена на послодавца за период од пет година од дана завршетка таквог дјела, ако уговором или другим актом није другачије одређено.

Послодавац у свим другим случајевима моћи ће стећи право интегралног или парцијалног кориштења ауторског дјела само на основу уговора о запослењу или одговарајућег другог акта којим се уређује кориштење ауторским дјелом из радног односа. Ако уговор о запослењу или други одговарајући акт којим се уређује радни однос не садржава одредбе о праву послодавца на ауторско дјело настало у запослењу, послодавац нема никаквих права у погледу истих.

Након истека рока од пет година права послодавца престају тако што се враћају аутору, осим ако је послодавац прије истека тог рока затражио њихов поновни искључиви пријенос, без ограничења. У том случају аутору припада право на одговарајућу накнаду за даљње искориштавање његовог дјела.

АУДИОВИЗУЕЛНА ДЈЕЛА

Аудиовизуелна дјела су кинематографски, телевизијски, документарни, цртани, рекламни и кратки музички видео филмови, те друга аудиовизуелна дјела изражена сликама које у слиједу дају дојам покрета, са звуком или без звука, независно од врсте носача на којем су фиксирана.

Право аудиовизуелног прилагођавања је искључиво право да се изворно дјело преради или укључи у аудиовизуелно дјело. Закључењем уговора о аудиовизуелном прилагођавању сматра се да је аутор изворног дјела пренио на филмског продуцента право прераде и укључивања изворног дјела у аудиовизуелно дјело, своја ауторска имовинска права на том аудиовизуелном дјелу, његовом преводу, његовим аудиовизуелним прерадама и на фотографијама насталим у вези са продукцијом аудиовизуелног дјела, ако се уговором другачије не одреди.

Аутор изворног дјела у овоме случају, задржава искључиво право новог аудиовизуелног прилагођавања, али тек након истека десет година од склапања уговора, искључиво право даљње прераде тог дјела у било који други умјетнички облик и право на одговарајућу накнаду од филмског продуцента за свако давање у закуп примјерка аудиовизуелног прилагођеног дјела и не може се одређи ових права.

Коаутори аудиовизуелног дјела су аутор прилагођавања, главни режисер, аутор сценарија, аутор дијалога, главни сниматељ (директор фотографије), композитор филмске музике, створене посебно за кориштење у том дјелу. Коаутором аудиовизуелног дјела сматра се и главни цртач и главни аниматор ако је цртеж или анимација битан елемент тог дјела.

Аутори доприносе аудиовизуелном дјелу. Композитор музике, главни цртач и главни аниматор, који се не сматрају коауторима аудиовизуелног дјела, као и сценограф, костимограф, сликар маски и монтажер имају права на својим индивидуалним доприносима аудиовизуелном дјелу.

ШТА СУ СРОДНА ПРАВА?

Сродна права су права извођача, права произвођача фонограма, права филмских продуцената, права организација за радиодифузију, права издавача и права произвођача база података.

46

Сродна права су посебна врста права интелектуалног власништва која имају своје специфичне предмете заштите и што је најважније специфичне субјекте заштите. Сродна права (са изузетком права извођача) су у функцији заштите одређене привредне дјелатности те садрже само имовинско-правна овлаштења.

Поред искључивих имовинско-правних овлаштења сродна права садрже и релативна имовинско-правна овлаштења односно овлаштења на потраживање накнаде од корисника предмета заштите.

ИЗВОЂАЧИ

Извођачима се сматрају: глумци, пјевачи, музичари, плесачи и друга лица која глумом, пјевањем, свирањем, покретима, рецитирањем или интерпретирањем на други начин изводе ауторска или фолклорна дјела, режисери позоришних представа, диригенти оркестра, вође пјевачких зборова, те варијететски и циркусни умјетници.

ПРЕДМЕТ ЗАШТИТЕ

Предмет заштите је интерпретација као духовна творевина што значи да је интелектуално нематеријално добро које ствара човјек. Интерпретација је радња којом лице својим изражајним способностима саопштава на звучни или аудиовизуелни начин одређени духовни садржај који мора бити ауторско дјело.

Интерпретатор својом интерпретацијом ауторском дјелу даје лични печат.

Постоје ауторска дјела која се по природи не могу интерпретирати као што су нпр. ликовна дјела.

СУБЈЕКТ ПРАВА

Извођач је физичко лице које се ангажује у интерпретацији ауторског дјела. Лица чији ангажман има само помоћни и технички карактер у интерпретацији нису извођачи.

КОЈА СУ МОРАЛНА ПРАВА ИЗВОЂАЧА?

Морална права извођача ограничена су на право признања (назакну имена извођача), односно право да одлучи да ли ће његово име или друга ознака идентитета бити назначени при кориштењу његове изведбе. Извођач има право да се супротстави сваком мијењању или употреби њихове изведбе ако би се тиме вријеђала његова част и углед.

КОЈА СУ ИМОВИНСКА ПРАВА ИЗВОЂАЧА?

Имовинска права извођача обухватају искључиво право снимања свог живог извођења, право директног или индиректног репродуцирања снимка свог извођења на било који начин и у било којем облику, преношења јавности свог живог извођења, радиодифузног емитирања свог живог извођења (осим реемитирања) од организације или уз дозволу организације која врши емитирање, право чињења доступним јавности снимака свог извођења, дистрибуирања примјерака снимка свог извођења и давања у закуп примјерака снимка свог извођења.

НАКНАДА

Обзиром да се и извођачима наноси штета због репродуковања за приватну употребу, које умањује продају комерцијалних снимака (фонограма и видеограма), закон признаје и извођачима право на накнаду за приватну и другу властиту употребу и право на накнаду за јавно саопштавање и давање у закуп снимка извођења.

ПРИЈЕНОС ПРАВА НА ФИЛМСКОГ ПРОДУЦЕНТА

Закључењем уговора о филмској продукцији постоји законска претпоставка да је извођач искључиво и неограничено пренио сва своја извођачка имовинска права на филмског продуцента, ако се уговором другачије не одреди. За свако од имовинских права, која се уговором пренесу извођач има право на одговарајућу накнаду од филмског продуцента и не може се одрећи овог права.

За свако од пренесених права извођач има право на одговарајућу накнаду од филмског продуцента и исте се не може одрећи.

48

ИЗВОЂЕЊЕ ОСТВАРЕНО У РАДНОМ ОДНОСУ

Када извођач-запосленик створи одређено дјело у извршавању радних обавеза или према упутствима послодавца претпоставка је да су сва имовинска права искључиво пренесена на послодавца за период од пет година од дана завршетка таквог дјела, ако уговором или другим актом није другачије одређено.

ТРАЈАЊЕ ПРАВА

Права извођача трају 50 година од дана извођења.

КАКО СЕ ОСТВАРУЈУ АУТОРСКА И СРОДНА ПРАВА?

Право је аутора да одлучи како и на који начин ће остваривати своја имовинска и морална права. Тако, аутор може своја права да остварује сâм, за свако појединачно ауторско дјело или посредством заступника (индивидуално остваривање права).

Друга могућност аутора је, да своја права остварује у систему колективног остваривања права путем посебне организације основане у складу са Законом о колективном остваривању ауторског и сродних права. Одређена ауторска права се не могу остваривати индивидуално конкретно у односу на она имовинско-правна овлашћења која се односе на учестале и дифузне облике кориштења предмета ауторске заштите.

Бернска конвенција предвиђа да независно од имовинских права и чак после пријеноса ових права, аутор задржава право на признање да је он творац дјела и право да се противи сваком искривљавању, сакаћењу или другој измјени дјела или свакој другој повреди тога дјела, што би ишло на штету његове части или његовог угледа. Корисници као РТВ или угоститељски објекти који желе легално користити заштићена ауторска дјела би требали прије сваког кориштења појединачног дјела ступити у контакт с аутором и с њим закључити уговор којим ће прибавити овлашћење да дјело изведе, емитује итд.

Поступци за остваривање права морају бити поштени и непристрасни, ефикасни јефтини и што једноставнији и не требају омогућавати неразумна временска ограничења или непотребна одуговлачења.

Закон предвиђа двоструку правну заштиту за ауторе и носиоце ауторског и сродних права – грађанскоправну и казненоправну.

Кривичноправна заштита ауторског и сродних права укључена је у Кривични закон БиХ

Повредом искључивих права аутора сматра се производња, увоз, дистрибуција, продаја, давање у закуп, оглашавање за продају или давање у закуп или посједовање за комерцијалне сврхе технологије, уређаја, производа, саставних дијелова или рачунарских програма, или пружање услуге, којима:

- се представљају, рекламирају или се њима тргује ради омогућавања заобилажења ефективних техничких мјера, или
- које имају само ограничен комерцијални значај или употребљивост за друге сврхе осим за заобилажење ефективних техничких мјера, или

- су првенствено замишљени, произведени, израђени, састављени, прилагођени или учињени ради заобилажења ефективних техничких мјера.

„Техничке мјере“ означавају сваку технологију, уређај, средство, производ, саставни дио или компјутерски програм који су у нормалном току своје примјене намијењени да спречавају или ограничавају радње које носилац права није допустио. Те мјере сматрају се „ефективним“ када носиоци права кориштење својих ауторских дјела или предмета сродних права ограничавају путем контроле приступа или путем заштитног поступка као што су енкрипција, деформација или друга трансформација ауторског дјела или предмета сродних права, или путем механизма за контролу умножавања којима се постиже циљ заштите.

СУДСКА ЗАШТИТА

У случају повреде ауторског права, носилац ауторског или сродног права може поднијети тужбу надлежном суду за остваривање својих права. За подношење тужбе због повреде ауторског и сродних права легитимисан је на првом мјесту титулар права или његов наслједник и носилац искључивих имовинских овлаштења.

Једнаку заштиту могу тражити и особе којима пријети стварна опасност да ће њихова права из закона бити повријеђена.

Носилац права може тужбом код надлежног суда захтјевати:

- утврђење учињене повреде,
- забрану даљњег вршења учињене повреде и будућих сличних повреда престанком или уздржавањем од радњи које то право врљеђају – претпоставка је да је повреда права већ учињена и да реално постоји опасност од њеног понављања. Уколико је повреда у току тужбени захтјев се усмјерава на обустављање радње повреде и забрану понављања и даљњег вршења повреде. “уклањање стања насталог повредом права”
- повлачење предмета повреде из привредних токова уз уважавање интереса трећих савјесних особа,
- потпуно уклањање предмета повреде из привредних токова,

- уништење предмета повреде,
- уништење средстава која су искључиво или у претежној мјери намијењена или се употребљавају за чињење повреда и која су власништво повредилаца, препуштање предмета повреде носиоцу права уз плаћање трошкова производње,
- објављивање пресуде.

НАКНАДА ШТЕТЕ

Тужба за накнаду штете може се подићи за све повреде права из закона, према општим правилима о накнади штете и одговорности за штету. Захтјев за накнаду материјалне штете основан је уколико је због повреде права од стране другог лица дошло до умањења имовине или кад због истог разлога је онемогућено увећање имовине (измакла корист)

ПЕНАЛ

У случају повреде ауторског права намјерно или крајном непажњом, закон је прописао обавезу плаћања пенала до троструког износа уговорене накнаде (а ако није уговорена, од одговарајуће уобичајене накнаде), што би требало да дјелује довољно дестимулативно на потенцијалне повредиоце и служи као генерална превенција.

Уколико је настала штета већа од пенала, носилац права овлаштен је тражити разлику од износа потпуне штете.

НЕМАТЕРИЈАЛНА ШТЕТА

Независно од накнаде имовинске штете, као и у случају да такве штете нема, аутор и извођач могу тражити и накнаду за нематеријалну штету за претрпљену душевну бол због повреде моралних права и њихову личну погођеност проузроковану повредом моралних права.

ПРИВРЕМЕНЕ МЈЕРЕ

Привремена мјера је наредба коју издаје суд прије доношења мериторне одлуке о повреди права, а којом се лицу које је наводно извршило поведу забрањује да настави или понови радњу повреде.

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

52

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

Привремена мјера издаје се на захтјев носиоца права (у случају колективног остваривања ауторских музичких права – АМУС) које је суду учинило вјероватним да је извршена повреда његовог права, да је његово право повријеђено или да пријети стварна опасност од повреде.

У захтјеву за одређивање привремене мјере носилац права мора учинити вјероватним и једну од претпоставки:

- опасност да ће остваривање захтјева бити онемогућено или знатно отежано,
- да је привремена мјера потребна ради спречавања настанка штете коју ће касније бити тешко поправити, или
- да претпостављени повредилац, доношењем привремене мјере која би се касније у поступку показала као неоправдана, не би претрпио веће негативне посљедице од оних које би без доношења такве привремене мјере претрпио носилац права.

Носилац права може предложити одређивање привремене мјере без претходног обавјештења и саслушања супротне стране како послје подношења тужбе због повреде права тако и прије подношења тужбе. У том случају дужан је да учини вјероватним и чињеницу да било какво одгађање доношења привремене мјере може проузроковати носиоцу права настанак штете коју би било тешко поправити.

Суд може одредити за осигурање захтјева било коју привремену мјеру којом се може постићи циљ осигурања, а нарочито:

- да се претпостављеном повредиоцу забране радње којима се повређује право из овог закона,
- да се одузму, уклоне из промета и похране предмети повреде и средства повреде који су искључиво или у претежној мјери намијењени, односно који се употребљавају за чињење повреда.

Приликом доношења привремене мјере прије подношења тужбе, суд одређује предлагачу и рок за подношење тужбе. Рок не може бити дужи од 20 радних дана, односно 31 календарског дана од дана достављања рјешења предлагачу, зависно од тога који рок истиче касније. Суд мора

одлучити о приговору против рјешења о привременој мјери у року од 30 дана од дана подношења одговора на приговор, односно од истека рока за подношење одговора.

ОСИГУРАЊЕ ДОКАЗА

У припреми за парнични поступак неријетко је случај да носилац права није у могућности сам прибавити доказе за поткријепљење тужбе. Стога је могуће да у поступку по захтјеву за одређивање привремене мјере суд може донијети рјешење о осигурању доказа ако предлагач учини вјероватним чињенице:

- да је носилац права,
- да је његово право повријеђено, или да пријети стварна опасност од повреде,
- да ће докази о тој повреди бити уништени, или касније неће моћи бити изведени.

Рјешење о осигурању доказа се доноси без претходног обавјештења лица против којег се изриче (*inaudita altera parte*) ако предлагач учини вјероватним и постојање опасности да ће докази о повреди, због радњи противника, бити уништени, или се касније неће моћи извести.

У циљу осигурања доказа суд може одредити да се изведе било који доказ, а нарочито:

- Увиђај просторија, пословне документације, инвентара, база података, рачунарских меморијских јединица или других ствари,
- Одузимање узорака предмета повреде,
- Преглед и предају докумената,
- Одређивање и саслушање вјештака,
- Саслушање свједока.

Поступак осигурања доказа је хитан. Суд мора у поступку осигурања доказа водити бригу о томе да се судски поступак не злоупотребљава искључиво ради прибављања повјерљивих података супротне стране. Ако се након доношења рјешења утврди да је приједлог за осигурање доказа био неоправдан или ако носилац права тај приједлог не оправда, супротна страна има право тражити:

- Враћање одузетих предмета,
- Забрану употребе прибављених информација,
- Накнаду штете.

ПРАВО НА ИНФОРМАЦИЈУ

У току парнице суд може наложити повредиоцу права да достави податке о извору и дистрибуцијским каналима робе или услуга којима је повријеђено право.

ИЗВОЂЕЊЕ ДОКАЗА

Ако суд одлучи да ће извести предложени доказ који се налази код супротне стране, та страна дужна је да на захтјев суда преда доказна средства којима располаже. Доказна средства односе се и на банковну, финансијску и пословну документацију ако се ради о повреди везаној за комерцијалне дјелатности.

54

МЈЕРЕ ЗА ОСИГУРАЊЕ ЗАШТИТЕ ПРАВА

ДЕПОНОВАЊЕ И ЕВИДЕНЦИЈА АУТОРСКИХ ДЈЕЛА

Депонованье и евидентирање ауторског дјела у Институту врши се искључиво у сврху очувања доказа уколико дође до кршења ауторског права. Док се не докаже супротно у судском или другом поступку, сматра се да права на дјелима која су уписана у књигу евиденције ауторских дјела постоје и припадају лицу које је у евиденцији означено као њихов носилац.

Депонирањем дјела не задире се у принцип неформалности заштите и оно нема конститутиван карактер.

Услови за депонованье ауторских дјела и предмета сродних права уређени су Правилником о начину и форми депонирања ауторских дјела и предмета сродних права и о њиховом уписивању у књигу евиденције. Текст Правилника је на веб страници Института www.ipr.gov.ba

Уколико дјело до дана депоновања није учињено доступним јавности, подношењем тог дјела Институту за интелектуално власништво БиХ и његово уписивање у књигу евиденције представља објављивање тог дјела.

Сматра се да права на дјелима и предметима сродних права која су уписана у књигу евиденције ауторских дјела постоје и припадају лицу које је тамо назначено као њихов носилац док се не докаже супротно.

Оригинали или примјерци ауторских дјела депонују се на тај начин да се Институту приложе доказни материјали који садрже одговарајућу репродукцију дјела из које Институт може установити постојање тог дјела и његове карактеристике или, када је то изричито дозвољено Правилником о начину и форми депоновања ауторских дјела и предмета сродних права и о њиховом уписивању у књигу евиденције ("Службени Гласник БиХ" бр. 27/11), такав опис дјела који служи као довољан доказ о његовом постојању и карактеристикама.

Физички оригинали ауторских дјела (рукописи, слике, кипови и сл.) не могу се депонирати у Институту, а физички примјерци ауторских дјела могу се депонирати само у случајевима и на начин изричито предвиђен горе наведеним Правилником.

Захтјев за депонирање и уписивање ауторских дјела или предмета сродних права у књигу могу поднијети аутори тих дјела или други искључиви носиоци ауторских или сродних права и подноси се одвојено за свако поједино ауторско дјело или предмет сродног права за које се тражи депонирање и уписивање у књигу евиденције.

ЗНАЦИ О

ЗАДРЖАНИМ ИСКЉУЧИВИМ ПРАВИМА

Законом су уређене и формалности које немају конститутиван карактер. Носилац права може на оригинал или примјерак свог дјела ставити знак © (испред имена или фирме и године објављивања) и знак (P) на оригинал или примјерак свог изданог фонограма или на амбалажи (испред имена или фирме и године првог издања).

ПРЕКРШАЈНА ЗАШТИТА

Закон предвиђа прекршаје за повреде свих ауторских имовинских права а код сродних права само за повреде материјалних начина употребе (репродуцирање, дистрибуирање, давање у закуп).

Законски основ повреде је да је учинилац користио туђе заштићено ауторско дјело, а да претходно није прибавио допуштење односно дозволу од аутора или носиоца сродног права.

Новчане казне за радње прекршаја прописане у складу са Законом о ауторском и сродним правима у распону од 1.000,00 КМ до 200.000,00 КМ за правну особу односно од 1.000,00 КМ до 20.000,00 КМ за физичку особу.

„Закон предвиђа могућност да се изрекне заштитна мјера забране обављања дјелатности или дијелова дјелатности ако је учинилац прекршаја правна особа или подузетник за дјела којима се повређује ауторско или сродна права у трајању до једне године, или ако је учињени прекршај нарочито тежак због начиња извршења, посљедица дјела или других околности учињеног прекршаја. Ако је такав учинилац у поврату обавезно је изрицање заштитне мјере забране обављања дјелатности или дијелова дјелатности којима се повређује ауторско и сродна права у трајању од најмање једне године.“

ИНСПЕКЦИЈСКИ НАДЗОР

Контролу у вези са прекршајима којима се повређују ауторска и сродна права врше, у првом степену, инспекције у Федерацији БиХ, Републици Српској и Брчко дистрикту, надлежне за надзор прописа из подручја промета робе и услуга, а у другом степену министарства у Федерацији БиХ, Републици Српској и Брчко дистрикту надлежна за подручје промета робе и услуга.

У провођењу инспекцијског надзора надлежни тржни инспектор, овлаштен је, поред општих овлаштења која има, да наложи мјере трајног или привременог одузимања робе намјењене промету, уништење, привремену или трајну забрану производње или промета робе или услуге, забрану рада и обављања дјелатности у одређеном временском периоду, зависно од извршене радње којом се повређује или се основано повређује имовинско право аутора.

ЗАКОН О КОЛЕКТИВНОМ ОСТВАРИВАЊУ АУТОРСКОГ И СРОДНИХ ПРАВА

(»Службени гласник БиХ«, број 63/10)

Колективно остваривање ауторског права један је од основа учинковите заштите аутора и њихових интереса јер се без њега у великом броју случајева ауторско право не би било могуће остварити. Будући да су музичка дјела специфична дјела која се истовремено могу јавно користити на великом броју различитих мјеста и у више облика истовремено (нпр. путем емитовања у програмима радија, ТВ, ресторана, кафића, путем интернета...) аутору би било тешко да самостално остварује своја права.

Зато је створен умрежен и добро организован међународни систем колективне заштите ауторских и сродних права. Колективна организација је специфично правно лице настало удруживањем носиоца ауторског или сродних права путем којих носиоци права колективно ступају у правну везу са појединим корисницима или удружењима корисника како би уредили међусобне односе у вези корштења ауторских дјела.

Закон о колективном остваривању ауторског и сродних права урађен је по узору на моделе из праксе држава у којима колективно остваривање има дугу традицију и дјелује на задовољавајући начин. Закон је објављен у »Службеном гласнику БиХ«, број 63/10, а ступио је на снагу 11.08.2010. године.

ШТА СЕ УРЕЂУЈЕ ЗАКОНОМ?

Законом се уређује: садржај и начин колективног остваривања ауторског и сродних права, облик организације за колективно остваривање ауторског и сродних права, услови и поступак за давање дозволе за колективно остваривање права, тарифе и тарифни уговори о висинама накнада за кориштење ауторског дјела и предмета сродних права и надзор надлежног државног органа над колективним организацијама.

Закон о колективном остваривању ауторских и сродних права је субординиран Закону о ауторским и сродним правима БиХ и уређује

остваривања ауторског и сродних права на колективан начин. То значи, да се овај закон може примјењивати само и заједно са Законом о ауторском и сродним правима.

ШТА ЈЕ КОЛЕКТИВНО ОСТВАРИВАЊЕ АУТОРСКОГ И СРОДНИХ ПРАВА?

Колективно остваривање ауторског и сродних права значи остваривање ових права за више ауторских дјела већег броја аутора заједно, посредством правних особа специјализованих само за ту дјелатност, која испуњавају све услове прописане законом и која имају дозволу Института за интелектуално власништво БиХ. Колективна организација обавља дјелатност колективног остваривања ауторског права у своје име а за рачун аутора, то је могуће само у случају објављених ауторских дјела.

Обављање послова колективног остваривања ауторског и сродних права могуће само уколико је колективна организација добила од Института за интелектуално власништво БиХ дозволу. Дозвола се додјељује по основу захтјева те уколико су испуњени законом прописани услови.

58

ШТА СУ ПОСЛОВИ КОЛЕКТИВНОГ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА?

Закон прописује активности којима се може бавити колективна организација на активности које обухватају:

- Закључење уговора о пријеносу неискључивих права корисницима за кориштење ауторских дјела из репертоара колективне организације под једнаким условима за исте врсте корисника, за исте врсте дјела и за исте начине кориштења,
- Закључење колективних уговора са репрезентативним удружењима корисника о условима за кориштење ауторских дјела,
- Објављивање усаглашене тарифе о висини накнада за кориштење ауторских дјела и упознавање корисника са висинама тих накнада,
- Наплата накнаде за кориштење ауторских дјела,
- Расподјелу наплаћених, односно примљених накнада ауторима према унапријед одређеним правилима о расподјели,

- Контролу над кориштењем ауторских дјела која чине репертоар колективне организације,
- Покретање и вођење поступака заштите код судова и других државних органа у случају повреда права која остварује колективна организација,
- Закључење уговора са страним колективним организацијама и њиховим удружењима,
- Друге активности повезане са колективним остваривањем права и које могу разумно да представљају трошкове пословања колективне организације (образовне и промотивне активности за подизање свијести о потреби поштивања ауторског права, његове заштите и сл.)
- Статус колективне организације окарактеризиран је начелом специјализације односно да тачно мора бити одређена дјелатност колективне организације у погледу врсте предмета заштите (музичка или аудиовизуелна дјела, извођачи, фонограми, репрографска права... и врсте имовинско правних овлаштења (нпр. извођење, емитовање, јавно саопштавање са носача звука исл.)

ОБАВЕЗНО КОЛЕКТИВНО ОСТВАРИВАЊЕ

Закон допушта да се сва ауторскоправна овлаштења која су уређена Законом о ауторском и сродним правима могу остваривати на колективан начин, ако аутори тако одлуче и ако с том намјером оснују одговарајуће колективне организације.

Изузетак је када се ауторска права једино могу остваривати у систему колективног остваривања права (тзв. обавезно колективно остваривање права) и то без уговора са аутором, у случају:

- Поновне продаје оригинала ликовних дјела (право слијеђења),
- Убирања накнаде за приватну и другу властиту употребу дјела,
- Кабловског реемитирања ауторских дјела, осим ако се ради о властитим емисијама радиодифузних организација, независно од тога да ли су то изворна права радиодифузних организација, или права која су на њих пренијели други носиоци права,
- Права репродуцирања актуелних новинских и сличних чланака о текућим питањима у прегледима такве штампе (клипинг).

ОБЛИК КОЛЕКТИВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Колективна организација је правна особа која, уз дозволу Института, обавља послове утврђене законом, на основу уговора са аутором, односно на основу закона као своју једину и непрофитну дјелатност. Таква правна особа мора имати статус удружења које дјелује на цијелој територији БиХ.

Закон је прописао услове за стицање статуса “колективне организације”, а то су:

- Да је правна особа која има статус удружења које дјелује на читавој територији БиХ,
- Да је то удружење уписано у регистар удружења код Министарства правде БиХ,
- Да посједује дозволу Института за интелектуално власништво/својину БиХ за обављање ових послова,
- Да обавља само оне послове који су утврђени законом,
- Да је у мандатном односу са аутором тј. да постоји уговор између аутора и других носилаца права и колективне организације,
- Да се искључиво бави само том дјелатношћу и
- Да је непрофитна.

60

СТАНДАРДИ ПОСЛОВАЊА КОЛЕКТИВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Колективна организација мора да обавља послове на начин који осигурава највећи могући степен ефикасности, да се придржава правила доброг пословања и штедљивости и да посао обавља на транспарентан начин као и да се придржава међународних и општеприхваћених правила, стандарда и принципа који се примјењују у пракси колективног остваривања права, а нарочито оних који се односе на стручне службе, утврђивање висине накнада за кориштење дјела, документацију и њену међународну размјену, те обрачун и расподјелу накнада домаћим и страним ауторима.

Од свих укупно остварених средстава колективна организација одваја само средства за покривање трошкова свог рада, а сва друга средства

дужна је расподијелити својим члановима. Изнимно, статутом колективне организације може се изричито предвидјети да се одређени дио тих средстава одвоји за културне намјене, као и за унапређење мировинског, здравственог и социјалног статуса својих чланова. Висина тако одвојених средстава не смије бити већа од 10% нето прихода колективне организације.

„За процјену висине средстава за покривање трошкова рада колективне организације требало би примјенити међународни стандард о израчунавању економске одрживости организације: до 30% прихода од управљања извођачким правима односно до 25% прихода од управљања репрографским правима. Изузетно, Статутом колективне организације може се предвидјети да се укупно до 10% нето прихода колективне организације одвоји за двије врсте намјена: за културне потребе и за унапређење пензијског, здравственог и социјалног статуса њених чланова.“

ПРАВНИ ОСНОВ ЗА КОЛЕКТИВНО ОСТВАРИВАЊЕ

Правни основ за колективно остваривање права је уговор који аутор закључује са организацијом осим код обавезног колективног остваривања, када се права остварују без закљученог уговора са аутором. Уговор којим аутор преноси своја права на колективну организацију мора садржавати:

- Одредбе о искључивом преносу одговарајућег имовинског права аутора на колективну организацију,
- Налог аутора колективној организацији да у своје име, а за рачун аутора остварује пренесена права,
- Врста дјела и права која колективна организација остварује за рачун аутора,
- Вријеме трајања уговора које не може бити дуже од пет година;

Послије истека трајања уговор се може неограничено продужавати за исте периоде.

Када аутор пренесе своја права уговором на колективну организацију, он тада не може више сâм и индивидуално да остварује своја права.

ДАВАЊЕ ДОЗВОЛЕ И КОНТРОЛА НАД РАДОМ КОЛЕКТИВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Давањем законског монопола колективној организацији да обавља послове у име државе, ствара и обавезу државе да контролише њен рад. Један од начина вршења државне контроле јесте издавање дозвола Института за интелектуално власништво/својину БиХ кој је тијело искључиво надлежно да изда такву дозволу колективној организацији.

Институт за интелектуално власништво/својину БиХ врши надзор над радом колективне организације и контролише да ли она обавља своје послове у складу с одредбама Закона. Па тако Институт може у свако доба захтијевати од колективне организације извјештај о вођењу послова, као и увид у пословне књиге и другу пословну документацију колективне организације, у обиму који је потребан и оправдан чином контроле у конкретној ствари, на темељу образложеног писаног захтјева у којему је јасно одређен предмет контроле.

62 С друге стране колективна организација дужна обавијестити Институт о свакој промјени особа које су према закону и статуту овлаштене за њезино представљање, све измјене статута, тарифе, уговоре са страним сестринским удружењима, годишње извјештаје и извјештаје ревизијских организација, заједно с мишљењем овлашћеног ревизора о правилности пословања колективне организације, судске и управне одлуке у којима је колективна организација једна од странака итд.

ПРОЦЕС ИЗДАВАЊА ДОЗВОЛЕ

Институт за интелектуално власништво БиХ ће издати дозволу за обављање послова колективног остваривања права правном лицу које је поднијело захтјева уколико утврди:

- Да је Статут колективне организације у складу са законом којим се уређује колективно остваривање ауторског и сродних права и законом којим се уређује ауторско и сродна права
- Да је економска основа правне особе довољна да омогући несметан рад колективне организације и ефикасно остваривање права,

- Да правна особа располаже одговарајућим пословним просторијама, опремом и стручном службом за ефикасно обављање колективног остваривања права,
- Да већ не постоји за исту врсту ауторских дјела и за остваривање истих права друга колективна организација осим, ако правна особа која подноси захтјев докаже да ће осигурати корисницима већи репертоар заштићених дјела него већ постојећа колективна организација, као и да може осигурати ефикаснији и економичнији начин остваривања права,
- У случају давања дозволе новој колективној организацији одлука о томе мора да садржи и изреку о одузимању дозволе за обављање тих послова дотадашњој колективној организацији. Против одлуке Института се не може изјавити жалба, али се може покренути управни спор пред Судом БиХ. Обавијест о правоснажној одлуци о давању дозволе објављује се у „Службеном гласнику БиХ“ и у „Службеном гласнику Института“.

АСОЦИЈАЦИЈА КОМПОЗИТОРА – МУЗИЧКИХ СТВАРАЛАЦА АМУС

Аутор своја права може остварити лично односно индивидуално на примјер, кад договара и склапа уговор о објављивању романа с издавачем или о извођењу драме с позоришном управом. Међутим, за често кориштена дјела, као што су музичка или филмска, за која се не зна кад ће их, гдје и ко користити, аутору је једноставније препустити комуницирање с могућим корисницима организацији која ће обавити сав потребан посао за њега и у његово име.

Од свих законом предвиђених организација за заступање више аутора које договарају кориштење ауторских дјела с великом бројем корисника у Босни и Херцеговини једино Рјешењем Института за музичка ауторска права обавља Асоцијација композитора – музичких стваралаца АМУС.

Закон о колективном остваривању ауторских и сродних права права је као *lex specialis*, у члану 6. став 3. прописао да за колективно остваривање ауторских права која се односе на исту врсту права на истој врсти дјела може постојати само једна колективна организација.

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

64

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

©

Оваквим Рјешењем створен је законски монопол да се за поједине категорије носилаца права може дати дозвола само једној колективној организацији која ће дјеловати на цијелој територији БиХ.

АМУС је Удружење „Асоцијација композитора-музичких стваралаца“ основано још 1946.године. У деценијама постојања кроз евиденцију је прошло више хиљада чланова. У постратном периоду Удружење је наставило свој рад те је уписано у регистар удружења Министарства правде Босне и Херцеговине. Измјене и допуне Статута АМУС-а и усклађивање са одредбама новог Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права и Закона о удружењима и фондацијама су регистроване Рјешењем Министарства 01/6-67-РС/02 од 12.01.2012. године. Недавно одржана Скупштина АМУС (24.априла/травња 2014.) је донијела нови Статут Удружења и упутила га у процедуру регистрације у Министарству правде БиХ.

Испуњавањем услова прописаних у члану 8. став 1. и члану 10. и члану 11. Закона, Асоцијација композитора – музичких стваралаца АМУС је Рјешењем Института за интелектуално власништво бр. ИП-03-47-5-12-06059/12ВТ од 21.06.2012. године добило дозволу да, као једина организација, обавља послове колективног остваривања ауторског права.

АМУС је пред себе поставио слиједеће циљеве :

- Окупљање и удруживање композитора, музичких писаца, музиколога из свих музичких праваца,
- Развој бх. музичког стваралаштва,
- Обављање културне и музичке дјелатности,
- Сарадња са другим ауторским, умјетничким и сличним удружењима, организацијама и друштвима с подручја културе у земљи и иностранству,
- Организовање музичких манифестација, стручних скупова и савјетовања о питањима музичког стваралаштва и културе,
- Издавање музичких дјела, писаних дјела о музици и других публикација,
- Заштита и колективно остваривање ауторског и сродних права чланова Удружења у складу са Законом о колективном остваривању ауторског и сродних права,

- Стварање базе података аутора – чланова Удружења и њихових дјела,
- Заштита и остаривање ауторских права, укључујући и изнајмљивање музичких израдбених материјала,
- Поттицање и развијање стручних и колегијалних односа међу Удружењима која се баве развојем културе и њиховим члановима,
- Залагање за креирање и провођење културне политике у складу са циљевима Удружења, и
- Друге активности остваривања циљева постојања Удружења.

ОДНОС КОЛЕКТИВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ПРЕМА АУТОРИМА

Као последицу створеног законског монопола на страни колективне организације законом се налаже колективној организацији да мора прихватити сваки захтјев за склапање уговора о колективном остваривању права из подручја своје дјелатности. Једини изузетак када организација може одбити захтјев аутора јесте, у случају када је аутор већ склопио уговор за колективно остваривање својих права за територију БиХ са страном колективном организацијом. Да не би дошло до остваривања дупле заштите, домаћа колективна организација овлаштена је да одбије његов захтјев за колективно остваривање права у овом случају.

ЧЛАНСТВО У КОЛЕКТИВНОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ

Аутори који су повјерили колективној организацији остваривање својих права су њени чланови. Врсте чланства и права везана за њих одређују се статутом колективне организације.

ЗАБРАНА ИЗУЗИМАЊА ДЈЕЛА

Члан колективне организације не може из колективног оставивања права изузети своја поједина дјела, ни поједине облике кориштења тих дјела, изузев ако је то предвиђено законом или уговором између аутора и колективне организације.

ПРЕТПОСТАВКЕ КОЛЕКТИВНОГ ОСТВАРИВАЊА

Законска је претпоставка да је колективна организација, у оквиру врсте права и врсте дјела за које је специјализирана, овлаштена да дјелује за рачун свих аутора. Осим надзора над радом колективне организације које врши Институт за интелектуално власништво/својину БиХ, увид у пословање организације може да изврши и сваки њен члан.

Колективна организација је дужна обављати све послове у оквиру своје дјелатности на начин који осигурава постизање највећег могућег степена ефикасности, доброг пословања, штедљивости и транспарентности. Па тако сваки члан колективне организације може тражити од ње на увид годишњи финансијски извјештај и извјештај надзорног одбора, у року који је одређен статутом, а уколико тај рок није одређен, он износи 15 дана од дана примитка захтјева члана. Надаље, најмање 10% редовних чланова колективне организације може тражити да један или више независних стручњака, на трошак колективне организације, обаве преглед и ревизију њеног пословања, осим ако је такав преглед већ био извршен у истој календарској години.

66

ПОСЕБНИ СЛУЧАЈЕВИ РАСПОДЈЕЛЕ НАКНАДА

Посебно је уређен сразмјер расподјеле ауторских накнада за приватну и другу властиту употребу на начин:

- Накнада остварена на основу права на накнаду за приватну и другу властиту употребу, која се према закону којим се уређује ауторско право и сродна права плаћа од прве продаје или увоза нових техничких уређаја за звучно и визуално снимање и нових празних носача звука, слике или текста, дијели се између аутора, извођача и произвођача фонограма односно филмских продуцената у омјеру 40:30:30.
- Накнада остварена на темељу права на накнаду за приватну и другу властиту употребу, која се према закону којим се уређује ауторско право и сродна права плаћа од прве продаје или увоза нових уређаја за фотокопирање и од израђених фотокопија намијењених за продају, дијели се између аутора и накнадника у омјеру 50:50.
- Накнада остварена на основу законске лиценце за репродуковање новинских и сличних чланака у прегледима штампе (press clipping) дијели се између аутора и издавача у омјеру 30:70.

ОДНОС КОЛЕКТИВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И КОРИСНИКА

ТАРИФА И КОЛЕКТИВНИ УГОВОР

Тарифа и колективни уговор који закључују корисници са колективном организацијом су најбитнији елементи система колективног остваривања права.

Висина и начин израчуна накнада које поједини корисник мора платити колективној организацији за кориштење заштићеног ауторског дјела из њеног репертоара одређује се тарифом. Висина накнаде мора бити примјерена врсти и начину употребе ауторског дјела.

Тарифа се одређује колективним уговором између колективне организације и репрезентативне удруге корисника или, ако то није могуће, уговором с појединачним корисником односно одлуком Вијећа за ауторско право.

При одређивању примјерене тарифе узима се у обзир:

- Укупан бруто приход који се остварује кориштењем ауторског дјела или, ако то није могуће, укупни бруто трошкови у вези с тим кориштењем,
- Значај кориштења ауторских дјела за дјелатност корисника,
- Сразмјер између заштићених и незаштићених ауторских дјела која се користе,
- Сразмјер између права која се остварују на колективан и индивидуалан начин,
- Посебна сложеност колективног остваривања због одређеног начина кориштења ауторских дјела,

- Упоредивост предложене тарифе са тарифама одговарајућих колективних организација у другим сусједним државама и државама које се према релевантним критеријима, а нарочито према висини бруто домаћег производа по становнику и куповној моћи могу успоредити са БиХ.

Изузетно, код одређивања примјерене тарифе за електронске медије основ чини нето приход остварен од спонзорства музичких емисија, приход од редовног оглашавања у маркетинг простору радија или телевизије. У основицу не улазе приходи остварени спонзорисањем емисија истраживачког новинарства или информативних емисија, временске прогнозе и спорта, образовних или едукативних емисија, донације, спонзорства немусичких дијелова програма.

КОЛЕКТИВНИ УГОВОР

Колективна организација закључује колективни уговор са репрезентативним удружењем корисника ауторских дјела из репертоара колективне организације на основу претходно обављених преговора.

Колективним уговором одређује се:

- Тарифа, основица за обрачун и начин примјене тарифе,
- Услови за кориштење ауторских дјела из репертоара колективне организације,
- Околности кориштења због којих се висина одређене накнаде према тарифи увећава, смањује или опрашта,
- Рок и начин наплате накнаде.

РЕПРЕЗЕНТАТИВНО УДРУЖЕЊЕ

Као репрезентативно удружење сматра се оно удружење корисника које на територији БиХ представља већину корисника на подручју одређене дјелатности, односно оно коме је репрезентативност призната на основу других прописа. Ако нема репрезентативног удружења, репрезентативност ће се утврђивати на основу броја корисника које удружење представља, активности удружења, степен организованости и сл.

Колективни уговор се сматра и уговор који колективна организација закључи и са појединачним корисником у случају када он једини обавља ту дјелатност.

ПОСТУПАК ЗА ЗАКЉУЧЕЊЕ КОЛЕКТИВНОГ УГОВОРА

Колективна организација објављује позив на преговоре за закључење колективног уговора у “Службеном гласнику БиХ”, у којем се одређује рок за почетак преговора који не може бити краћи од 30 дана нити дужи од 180 дана од дана објављивања.

Закључени колективни уговор колективна организација објављује у “Службеном гласнику БиХ”.

Објављени уговор почиње да важи за све истоврсне кориснике ауторских дјела из репертоара колективне организације 15 дана од дана његовог објављивања у “Службеном гласнику БиХ”, независно од тога да ли су ти корисници учествовали у преговорима или не.

Након објављивања уговора, корисници ауторских дјела дужни су закључити уговор са колективном организацијом у складу са важећим колективним уговором. Такођер, колективни уговор веже и судове да се у случају захтјева за наплату накнада морају придржавати важећих тарифа, односно да не могу слободно одлучивати о висини таквих захтјева.

Уговор закључен између колективне организације и корисника може бити двојак у зависности да ли је ријеч о колективном остваривању апсолутних имовинско-правних овлаштења (уговор о неискључивом уступању овлаштења на одређени облик кориштења дјела за који ће корисник платити одређену накнаду) или релативних имовинско-правних овлаштења (уговор којим се не врши промет имовинско-правних овлаштења само одређује износ накнаде коју је корисник дужан платити за кориштење дјела).

ОБАВЕЗЕ КОРИСНИКА

ОБАВЕЗЕ ЗАКЉУЧЕЊА УГОВОРА О КОРИШТЕЊУ ДЈЕЛА

Корисник ауторских дјела из репертоара колективне организације може било када да тражи закључење уговора о неискључивом преносу права за кориштење тих дјела, према важећем колективном уговору.

Ако колективни уговор није закључен, сматра се да је одговарајуће право пренесено ако корисник плати на рачун колективне организације или на посебан рачун код суда или нотара износ који би наплатила колективна организација према важећој тарифи.

ОБАВЕЗА КОРИСНИКА ДА ИЗВЈЕШТАВА КОЛЕКТИВНУ ОРГАНИЗАЦИЈУ

Корисник има двије главне обавезе према колективној организацији а то је да претходно прибави дозволу за саопштавање јавности заштићених ауторских дјела, плаћа уговорену накнаду у складу с уговором који закључи с колективном организацијом и да (организатори културно-умјетничких и забавних приредби и други корисници заштићених ауторских дјела) у року од 15 дана након таквог саопштавања пошаљу колективној организацији попис свих кориштених дјела.

Надлежни орган унутрашњих послова може на захтјев аутора или колективне организације забранити приредбу или кориштење заштићеног дјела, ако организатор претходно не прибави дозволу за саопштавање.

Уколико организатор културно-умјетничких и забавних приредби и други корисници заштићених ауторских дјела пропусти у одређеном року послати колективној организацији попис кориштених дјела закон је предвидио у прекршајним одредбама новчану казну у износу од 1.000,00 КМ до 100.000,00 КМ за правну особу и новчана казна у износу од 1.000,00 КМ до 10.000,00 КМ за физичку особу.

ОБАВЕЗЕ ОСОБА КОЈЕ ПЛАЋАЈУ НАКНАДУ НА ОСНОВУ ДРУГИХ ПРАВА АУТОРА

Код остваривања релативних имовинско-правних овлаштења закључује се уговор којим се не врши промет имовинско-правних овлаштења већ само одређује износ накнаде коју је корисник дужан платити за кориштење дјела обзиром да се ту ради само о тзв. правима на накнаду, предвиђеним Законом о ауторском и сродним правима.

Такву накнаду плаћају произвођачи уређаја за звучно и визуелно снимање, произвођачи уређаја за фотокопирање, произвођачи празних носача звука, слике или текста, односно увозници таквих уређаја и носача и они су дужни да крајем сваког квартала саопште, у писаном облику, одговарајућој колективној организацији податке о броју и врсти продатих, односно увезених уређаја и носача, који су потребни за израчунавање дуговане накнаде.

Физичке и правне особе које уз наплату обављају услуге фотокопирања дужне су да крајем сваког мјесеца саопште, у писаном облику, одговарајућој колективној организацији податке о броју израђених фотокопија за продају, који су потребни за израчунавање накнаде.

Продавци, купци или посредници који се професионално баве прометом оригинала дјела ликовне умјетности обавезни су да саопште, у писаном облику, одговарајућој колективној организацији податке који су потребни за израчунавање дуговане накнаде од продаје оригинала ликовних дјела (право слијеђења), у року од 30 дана од такве продаје.

Физичке или правне особе које се баве давањем на послуку таквих оригинала или примјерака дјела, а која према одредбама закона који уређује ауторско и сродна права плаћају накнаду аутору, дужна су да саопште, у писаном облику, одговарајућој колективној организацији податке који су потребни за израчунавање дуговане накнаде у року од 15 дана од примања њеног захтјева.

ОБАВЕЗЕ КОЛЕКТИВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

НЕДИСКРИМИНАЦИЈА КОРИСНИКА

Колективна организација је дужна да се понаша једнако према свим заинтересираним корисницима или удружењема корисника и да с њима закључи уговор о неискључивом преносу права, и да ни у ком случају не прави дискриминацију међу њима.

ОБАВЕЗА ДАВАЊА ПОДАТАКА НА УВИД

Примјена принципа транспарентности колективна организација дужна је да сваком кориснику без одгађања омогући на увид све податке и информације о увјетима под којима остварује права својих чланова.

РЈЕШАВАЊЕ ТАРИФНИХ СПОРОВА ИЗМЕЂУ КОЛЕКТИВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И КОРИСНИКА

72

ВИЈЕЋЕ ЗА АУТОРСКО ПРАВО

Вијеће за ауторско право, које није ни државни или правосудни орган, је по Закону планирано као посебно стручно и независно тијело, уско специјализовано за рјешавање спорова у вези са одређивањем примјерених тарифа за кориштење ауторских дјела, одлучивање о другим спорним питањима у вези са закључивањем колективних уговора и провјеру да ли је објављени колективни уговор у складу са законом којим се уређује ауторско и сродна права и колективно остваривање ових права.

Вијеће министара Босне и Херцеговине је 10. јуна 2010. године, донијело Одлуку о оснивању Вијећа за заштиту права интелектуалног власништва ("Службени гласник БиХ", број 62/10).

Међутим Вијеће министара је 15.01.2014. године донијело Одлуку о престанку важења Одлуке о оснивању Вијећа за заштиту права интелектуалног власништва ("Службени гласник БиХ", број 10/14).

МЕДИЈАЦИЈА

Закон дозвољава увођење медијације у случају закључења колективног уговора о кабловској ретрансмисији радиодифузијских емитираних дјела.

Активну легитимацију за покретање поступка медијације имају колективна организација и репрезентативно удружење корисника. На веб страници Института www.ipr.gov.ba је постављен цијели текст Правилника. (Правилник о медијацији ради закључења колективног уговора о кабелској ретрансмисији радиодифузно емитираних дјела, Службени гласник БиХ, бр.11/11)

ПОЛИЦИЈА И ТРЖИШНА ИНСПЕКЦИЈА

Чланом 173. Закона о ауторским и сродним правима (у даљем тексту:Закон) регулисано је да инспекцијски надзор над поштовањем одредби овог Закона у дијелу обављања промета робе и услуга у првом степену врше инспекције у Федерацији БиХ, Републици Српској и Брчко Дистрикту БиХ, надлежне за надзор тржишта, посредством надлежних тржишних инспектората:

„Члан 173.

(Инспекцијски надзор)

1. Инспекцијски надзор над поштовањем одредби овог закона у дијелу обављања промета робе и услуга у првом степену врше инспекције у Федерацији Босне и Херцеговине, Републици Српској и Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине надлежне за надзор прописа из области промета робе и услуга (тржишта), а у другом степену министарства у Федерацији Босне и Херцеговине, Републици Српској и Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине надлежна за област промета робе и услуга (тржишта).
2. Инспекције из става (1) овог члана врше инспекцијски надзор посредством надлежних тржишних инспектората.

Предмет инспекцијског надзора је заштита ауторских права аутора музичког/их дјела, било индивидуално или преко Асоцијације композитора – музичких стваралаца АМУС, а сходно

одредбама Закона, као и у оним случајевима када инспекција у оквиру свог редовног надзора корисника музике у јавним просторима утврди непоштивање одредби Закона, односно када утврде да одговорно лице корисника није претходно, како Закон налаже, прибавило Дозволу за то кориштење. Субјект надзора су сви корисници музичких дјела који дјело чине доступним јавности а да претходно нису осигурали дозволу од Асоцијације композитора – музичких стваралаца АМУС.“

“ **АМУС је једина организација у БиХ која штити права аутора и која према одредама Закона може издати дозволу за кориштење ауторских музичких дјела (члан 6. став 3. Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права, “Службени гласник БиХ”, број 63/10).**

ПРИРУЧНИК ИЗ АУТОРСКОГ ПРАВА

75

ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIČKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIČKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA SKLADATELJA
GLAZBENIH STVARALACA

ПРИРУЧНИК ИЗ АУТОРСКОГ ПРАВА

76

АМУС

Асоцијација композитора музичких стваралаца

Обала Кулина бана 22, Сарајево

Тел : 033 205 600 Факс : 033 218 258

email: strucnasluzba@amus.ba; www.amus.ba

ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIČKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA KOMPOZITORA
MUZIČKIH STVARALACA
ASOCIJACIJA SKLADATELJA
GLAZBENIH STVARALACA